ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print)

Volume 12 Issue 2, A Tribute to Assoc. Prof. Dr. İlknur Mangır Karagöz, April 2020

DOI Number: 10.9737/hist.2020.840

Araştırma Makalesi

Makalenin Geliş Tarihi: 25.12.2019 Kabul Tarihi: 31.03.2020

Atıf Künyesi: Özlem Karapınar, "Trakya'nın Yeni Sakinleri: Göçmenler (1934-1938)", *History Studies*, Doç. Dr. İlknur Mangır Karagöz Armağanı, 12/2, Nisan 2020, s. 467-495.

Trakya'nın Yeni Sakinleri: Göçmenler (1934-1938)

New Residents of Thrace: Immigrants (1934-1938)

Özlem Karapınar

ORCID No: 0000-0002-5183-0181

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Volume 12
Issue 2
A Tribute to
Assoc. Prof.
Dr. İlknur
Mangır
Karagöz,
April
2020

Öz: 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra Balkanlardan ve Kafkaslardan Anadolu'ya göç hareketleri oldu. Bu savaştan sonra meydana gelen 1912-1913 Balkan Savaşları da kitlesel göçe neden oldu. Osmanlı Devleti'nin tarihi mirası üzerine kurulan Türkiye Cumhuriyeti birçok açıdan olduğu gibi, göç meselesini de Osmanlı'dan devralmak zorunda kaldı. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti idaresi, uluslaşma politikasına uygun olarak savaşlarda yaşanan kayıplarından oluşan boşlukları doldurmak ve ekonomik hayatı canlandırmak için çalışmalara başladı. Bunun içinde çareler arandı. Akla ilk gelen çare ise farklı etnik ve dini unsurlardan kurtulup, yerlerine aynı dil, din ve kültürden insanların getirilmesi oldu. Yeni kurulan Türk Devleti'nin ihtiyaç duyduğu nüfus bu şekilde sağlanmış olunacaktı. Bu doğrultuda Balkanlar'da mevcut olan Türk nüfus, Anadolu topraklarına doğru göç etti.

Türkiye'ye gelen bu göçmenler için yeni düzenlemeler yapıldı. Romanya ve Bulgaristan ile yapılan anlaşmalarla göçler gerçekleştirildi. Uygulanan iskân politikasıyla, Balkanlar'dan gelen bu nüfusa sahip çıkılarak, bir an önce üretici olmaları sağlanmaya çalışıldı. Bulgaristan ve Romanya'dan Doğu Trakya'ya göçler 1923-1933'de küçük kitleler halinde olurken 1934-1938'de hız kazanmıştır. Trakya bölgesine yapılan iskânlar neticesinde bölge nüfusu iki üç kat artmış oldu.

Çalışmamızda 1934-1938 yılları arasında Bulgaristan'dan ve Romanya'dan Trakya'ya gelen bu göçmenlerin göç ve iskân süreçleri, karşılaştıkları sıkıntılar ve sorunları ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Göç, İskân, Trakya, Romanya, Bulgaristan

Abstract

After the Ottoman-Russian War of 1877-1878, there were migration movements from the Balkans and the Caucasus to Anatolia. The Balkan Wars of 1912-1913, which occurred after this war, also caused mass migration. Founded on the historical heritage of the Ottoman Empire as the Republic of Turkey in many respects, he was forced to take over from the Ottoman Empire in the immigration issue. The newly established administration of the Republic of Turkey, in accordance with the nationalization policy of war to fill the gap, consisting of experienced losses and began working to revive economic life. The remedies were sought. The first remedy to come to mind was to get rid of different ethnic and religious elements and replace them with the same language, religion and culture. In this way, the population needed by the newly established Turkish State would be provided. In this respect, the Turkish population in the Balkans migrated to Anatolia.

New regulations for these immigrants to Turkey was made. Migrations were made through agreements with Romania and Bulgaria. With the resettlement policy implemented, this population

was tried to be ensured to become a producer as soon as possible. The emigration from Bulgaria and Romania to Eastern Thrace was small in 1923-1933 and accelerated in 1934-1938. As a result of the settlements made in the Thrace region, the population of the region increased two to three times.

In this study, migration and settlement processes, problems and problems of these immigrants who came from Bulgaria and Romania to Thrace between 1934-1938 will be discussed.

Keywords: Migration, Settlement, Thrace, Romania, Bulgaria

GİRİŞ

Kavramsal olarak göç, uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleri olarak tanımlanabilir.¹ Türkler tarihsel süreçte göç olgusuyla çok sık karşı karşıya geldi.²MÖ'lerde Orta Asya'dan başlayan Türklerin göç serüveni XVII-XVIII. yüzyıla kadar doğu-batı istikametinde seyreder ve hatta Avrupa'nın içlerine kadar uzanırdı.³

Osmanlı Devleti'nin savaşlarda yenilmesi ve toprak kaybetmesine paralel olarak başta Balkanlar olmak üzere kaybedilen yerlerde yaşayan Türk ve Müslümanlar, elde kalan bölgelere göç etmek zorunda kaldı. Özellikle 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi) sonunda Balkanlardan ve Kafkaslardan yoğun bir göç hareketi oldu. Osmanlı-Rus Savaşından sonra 1912-1913 yıllarında meydana gelen Balkan Savaşları; Osmanlı Devleti'nin yüzyıllardır anavatan olarak gördüğü Rumeli topraklarının büyük bir kısmını kaybederek Anadolu'ya çekilmesiyle sonuçlandı. Balkan Savaşları, Rumeli Türklüğü için sabrın, direncin ve tahammülün son sınırı oldu, bu durum Türk ve Müslümanların büyük kitleler halinde Anadolu'ya göç etmesine yol açtı. Daha önceki tarihlerde gerçekleşen göçlerde Balkanlardaki yerleşim merkezleri göçmenler için bir sığınak oluştururken, Balkan yenilgisi sonucunda göçmenlerin tek sığınakları Anadolu toprakları olmuştur. Sonuçta Osmanlı-Rus ve Balkan Savaşları gibi savaşlar neticesinde 1.500.000 civarında Türk ve Müslüman Osmanlı Devleti döneminde Anadolu ve Doğu Trakya'ya göç etmek durumunda kaldı.⁴ Özellikle Balkan Savaşlarından sonra Trakya'ya yerleşen göçmenlerin odunculuk ve kömürcülük ile uğraştıkları görüldü.⁵

Cumhuriyet dönemine gelindiğinde ise Bulgaristan'dan ve Romanya'dan Doğu Trakya'ya Türk göçleri yine devam etmiş, 1923-1933 döneminde göçler genellikle küçük gruplar halinde olurken, 1934-1938 döneminde tekrar kitlesel nitelik kazanmıştır.⁶

¹ Uluslararası Göç Hukuku, *Göç Terimleri Sözlüğü*, Ed.Bülent Çiçekli, Çev: Littera Çeviri ve Dil Hizmetleri Dnş. Ltd. Şti.,İsviçre, s.22.

² Hikmet Öksüz, "İkili İlişkiler Çerçevesinde Balkan Ülkelerinden Türkiye'ye Göçler ve Göç Sonrası İskân Meselesi (1923-1930)", *Atatürk Dergisi*, C.3, S.1, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Mayıs 2000,s.169.

³ Önder Duman, "Romanya'dan Kocaeli Vilayetine Göç ve İskân (1935-1939)" *Uluslararası Kara Mürsel Alp ve Kocaeli Sempozyumu-II*, C.1, Ed: Haluk Selvi, M. Bilal Çelik, Ali Yeşildal, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Yayınları, Kocaeli 2016, s.497.

⁴ Yusuf Sarıınay, "Cumhuriyet Döneminde Balkan Ülkelerinden Ankara'ya Yapılan Göçler (1923-1990)" *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.27, S.80, 2011, s.352; Geniş bilgi için bkz. Nedim İpek, *Rumeli'den Anadolu'ya Türk Göçleri (1877-1890)*, TTK, Ankara 1994; Ahmet Halaçoğlu, *Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri (1912-1913)*, TTK, Ankara 1994; Justin Mc. Carthy, *Ölüm ve Sürgün: Osmanlı Müslümanlarına Karşı Yürütülen Ulus Olarak Temizleme İşlemi (1821-1922)*, Çev: Bilge Umar, İnkılâp Yayınları, İstanbul 1998; H. Yıldırım Ağanoğlu, *Osmanlı'dan Cumhuriyete Balkanların Makûs Talihi Göç*, Kum Saati Yayınları, İstanbul 2001; Bilal N. Şimşir *Rumeliden Türk Göçleri*, I-III, TTK Yayınları, Ankara 1989.

⁵ Mehmet Pınar, *Tek Parti Döneminde Trakya'da Siyasi Hayat ve Yahudiler (1930-1934)*, Grafiker Yayınları, Ankara 2016, s.97.

⁶ Önder Duman, "Romanya'dan Türk Göçleri (1923-1938)", *Bilgi*, S.45, Bahar 2008, s. 28.

1.Bulgaristan'dan Yapılan Göçler

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Bulgaristan'da iktidara gelen Alexandre Stambulisky Hükümeti zamanında (1919-1923) Bulgaristan'da yaşayan Türkler eski dönemlere nazaran rahat ve huzurlu bir ortam yakalamışlardı. Ancak, 9 Haziran 1923 tarihinde gerçekleştirilen bir darbe ile Stambulisky Hükümeti devrilince Bulgaristan'da yaşayan Türklerin durumu sıkıntılı bir hal almaya başladı.⁷

1923'teki darbeden sonra Bulgar Kralı Boris'in çeşitli girişimleri ile sık sık hükümetler değişti. Bu dönemde ortaya atılan "Bulgaristan Bulgarlarıdır" sloganı çerçevesindeki uygulamalar Bulgaristan Türklerini zor duruma düşürdü. Ağırlaşan siyasî, sosyal ve ekonomik şartlara bağlı olarak Türkler anavatanına doğru göç etmeye başladı.⁸ Cumhuriyet'in ilk yıllarında meydana gelen bu göçü düzene sokmak, göçmenlerin gayrimenkulleri ile ilgili düzenlemeler yapmak ve azınlıkların korunmasını hükme bağlamak amacıyla Türkiye ile Bulgaristan arasında 18 Ekim 1925 tarihinde bir Dostluk Antlaşması ve Oturma Sözleşmesi imzalandı.⁹ Bu sözleşmeye göre; Bulgaristan'da yaşayan Türklerin isteğe bağlı göçlerine engel olunmayacak, göçmenler taşınabilen mal ve hayvanlarını beraberlerinde getirebileceklerdi. Ayrıca taşınmaz mallarını da serbestçe satabileceklerdi. Bu anlaşma ile beraber Bulgaristan'dan Türkiye'ye yapılan göçler belirli bir düzene girmiş, yılda ortalama 10.000 kişi göç etti.¹⁰ Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi) sonrasında göç hareketinin hızlanmasıyla 1885-1923 arasında Bulgaristan'dan Türkiye'ye 500.000 kadar Türk göç etmek zorunda kaldı.¹¹ 1923-1933 yılları arasında Bulgaristan'dan Türkiye'ye gelen göçmenlerin sayısı 101.507 olmuş, Bulgaristan'da 1934'ten itibaren Kral Boris'in diktatörlüğü döneminde Türkiye'ye yönelik göçlerin yıllık oranı 1935 ve 1938'de 20.000'i aşmıştır.¹² Atatürk döneminde bu antlaşma ve sözleşme oldukça dürüst bir şekilde uygulandı. Bu sayede Bulgaristan'dan Türkiye'ye düzgün bir göç akını başladı. Göçmenler hem büyük yığınlar halinde gelmedikleri, hem de taşınabilen malları ile hayvanlarını beraberlerinde getirebildikleri için Türkiye'ye yük olmamışlardı.¹³

Balkanlar'dan gelecek göçmenlerin durumunu incelemek ve elçilerimizle görüşerek gelişlerini yoluna koymak üzere Mayıs 1935'te Trakya İskân Müşaviri Hulusi Devrimer Bulgaristan ve Romanya'dan gelecek olan göçmenlerin ihtiyaçlarını karşılamak için görevlendirildi.¹⁴ 1934-1939 yılları arasında Bulgaristan'dan Türkiye'ye iskânlı ve serbest olarak toplam 26.942 aile 97.181 nüfus göç etti.¹⁵ 1939 yılına kadar göçmen sayısı da 198.688 kişiyi bulmuştur.¹⁶

⁷ Yaşar Nabi Nayır, *Balkanlar ve Türklük*, Ankara 1936, s.155-156.

⁸ Sibel Yılmaz, "Yaşar Nabi Nayır'ın Gözünden Balkanlar ve Türk Kültürü", 2. Uluslararası Dil ve Edebiyat Konferansı, *Balkanlarda Türkçe*, I, Tiran/Arnavutluk 14/16 Kasım 2013, s. 390.

⁹ Antlaşma ve Sözleşmenin tam metni için bkz: İsmail Soysal, *Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları, I (1920-1945)*, TTK, Ankara 1983, s.253-263; Yılmaz Altuğ, "Balkanlar'dan Anayurda Yapılan Göçler", *Belleten*, C.55, S.212, Nisan 1991, s.114; Halil Şimşek, *Türk-Bulgar İlişkileri ve Göç*, Harp Akademileri Yayınları, İstanbul 1999, s.52.

¹⁰ Sarıay, agm, s.357.

¹¹ Mehmet Pınar, "1950-1951 Bulgaristan'dan Türkiye'ye Göçler ve Demokrat Parti'nin Göçmen Politikası", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.XXX, S.89, Temmuz 2014, s.64.

¹² Sarıay, agm, s.357.

¹³ H. Öksüz, agm, s.178.

¹⁴ Öksüz, agm, s.179.

¹⁵ Bülent Yıldırım, "Bulgaristan'daki Müslüman Türk Azınlığa Baskılar ve Göç (1934-1939)", *Balkanlar ve Göç*, Ed. Ali Fuat Örenç-İsmail Mangaltepe, Bursa 2013, s.427.

¹⁶ Bilal N. Şimşir, *Bulgaristan Türkleri*, Bilgi Yayınları, Ankara 2009, s.229.

2.Romanya'dan Yapılan Göçler

Romanya Birinci Dünya Savaşı'ndan İtilaf Devletleri'nin desteğiyle çok kazançlı çıktı ve geniş bir toprağa sahip oldu. Romanya Hükümeti, Türklerin yoğun olarak yaşamakta olduğu Dobruca bölgesinin etnik yapısını değiştirmek için diğer bölgelerden getirtmiş olduğu Romenleri bu bölgeye yerleştirmeye başladı. Bu işi gerçekleştirebilmek için 1924 yılında bir "Toprak Kanunu" çıkartıldı. Bu kanun gereğince, Dobrucalı toprak sahipleri topraklarının 1/3'ünü yeni gelecek Romen göçmenlerine terk etmekle sorumlu tutuluyorlardı.¹⁷ Bu kanunun uygulanma aşamasında Dobruca'da yaşamakta olan Türkler, toprak ve buna bağlı ekonomik kaynaklarının büyük bir bölümünü kaybetmiş oldu.¹⁸

Toprağa dayalı bir ekonomik yapı içerisinde olan Dobruca Türkleri, Romanya Hükümeti'nin bölgeye uygulamış olduğu bu ekonomik ve sosyal politikalar yüzünden önemli sıkıntılarla karşı karşıya kalmışlardı. Bu baskı politikaları karşısında Romanya Türkleri çareyi anavatana göç etmekte buldu.¹⁹ Göçlerin devam etmekte olduğu bu dönemde Lozan'dan bu yana hem soğuk seyreden Türk-Romen ilişkilerini geliştirebilmek hem de Romanya Türklerinin konumunu güçlendirebilmek maksadıyla iki ülke arasında 1929'da "Oturma, Ticaret ve Deniz Ulaşımı Sözleşmesi", 18 Eylül 1930'da "Mezarlıkların Korunmasına İlişkin Antlaşma" ve 17 Ekim 1933'de "Dostluk, Saldırmazlık, Hakemlik ve Uzlaşma Antlaşması" imzalandı.²⁰

Gerek 1924'ten itibaren uygulamaya konulan istimlâk kanunu ve gerekse de Dobruca bölgesine yerleştirilmeye başlanan Kutsulah (Ulahlar) nedeniyle Türk-Müslüman ahali açısından durum 1930'ların başı itibarıyla oldukça kritik bir hal aldı. Türk ahali bir yandan istimlâk kanunu ile topraklarını yok pahasına devretmek zorunda kalırken, bir yandan da Ulahların baskıları neticesinde can ve mal güvenlikleri ciddi biçimde tehlikeye düşmüştü. Dolayısıyla Türk ahali için göçten başka çıkar yol kalmamıştı.²¹ Türkiye'nin Bükreş Elçisi Hamdullah Suphi (Tanrıöver) Bey²², 26 Mayıs 1932 tarihli raporunda Dobruca'daki Türklerin bu durumunu şu şekilde ifade ediyordu:²³ "...*Vakit geçtikçe Türk halkının mukavemeti her suretle azalmaktadır. Bir gün gelecektir ki, muhaceret hareketi, önüne geçilmek imkânı olmayan bir sel halini alacaktır...*" Hamdullah Suphi Bey'in bu öngörüsü kısa bir süre içerisinde gerçekleşti, 1932 sonlarından itibaren Dobruca bölgesindeki Müslüman Türk ahali²⁴ malını, mülkünü yok pahasına satarak, Türkiye'ye göç etmenin yolunu arama gayreti içerisinde girdi.²⁵ Hamdullah Suphi Bey, 1933 yılında gerekli tedbirleri aldı ve bu sayede kitlesel bir göç yaşanmadı. Bir an önce Türkiye'ye varma gayreti içerisindeki Türkler fahiş fiyatlarla, pek de sağlıklı olmayan koşullarda, vapurlarla 1934 yılı ikinci yarısından itibaren kitleler halinde

¹⁷Nayır, *age*, s.117.

¹⁸Öksüz, *agm*, s.180-181.

¹⁹Öksüz, *agm*, s.181.

²⁰ Geniş bilgi için bknz: *Türkiye ile Romanya Arasında Ankara'da 17 Teşrinievvel 1933 Tarihinde İmzalanan Dostluk, Âdemi Tecavüz, Hakem ve Uzlaşma Muahedesinin Tasdikına Dair Kanun*, Ankara 1933; Soysal, *age*, s. 43-44.

²¹ Ö. Duman, "Romanya'dan Kocaeli...", s.498.

²² Hamdullah Suphi Bey'in Gagavuzlarla ilgili çalışmaları da olmuştur. (Cumhurbaşkanlığı Arşivi, IV-16-6. 47-6-8; BCA.030.10/247.662.14); Detaylı bilgi için bknz, Mehmet Pınar, "Tek Parti Dönemi'nde Gagavuzlar (Gökoğuzlar), *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, C.IV, S.12, Ağustos 2017, s.96-119.

²³BCA, 030.10/116.809.3.

²⁴1930'da Dobruca'daki Türkler 179.891 nüfusla buradaki toplam mevcudun % 21,2'sini teşkil etmekteydiler. Etnik bakımdan % 44,2'yi Romenler, % 22,7'yi Bulgarlar oluşturmakta, dolayısıyla Türkler burada üçüncü kalabalık grubu teşkil etmekteydi. Y. Altuğ, *agm*, s.117.

²⁵Duman, "Romanya'dan Türk...", s. 30.

Türkiye'ye gelmeye başladılar. Sadece Haziran-Ağustos döneminde 4.337 kişi bu koşullarda Türkiye'ye geldi. 1935 yılında Romanya'dan Türkiye'ye 21.162 göçmen taşınmıştır.²⁶

1936 yılına gelindiğinde bir yandan göçler devam ederken, önceki yıl göç konusunda mutabık kalınan ancak yazılı hale getirilmeyen prensip kararların mukaveleye dönüştürülmesi hususunda Türkiye Romanya'dan talepte bulundu. Metin üzerinde çalışmalar yaklaşık 4 ay sürdükten sonra, Türkiye ile Romanya arasında 4 Eylül 1936 tarihinde Dobruca'daki Türk Halkın Göçünü Düzenleyen Mukavelename imzalandı. Antlaşmaya göre Dobruca'da oturan Türk-Müslüman ahali beş sene zarfında belli bir program dâhilinde Türkiye'ye taşınacak, göç her iki tarafın katılımıyla kurulacak bir komisyon tarafından yürütülecekti.²⁷ İmzalanan bu mukavelename 25 Ocak 1937'de kabul edilerek, 2 Şubat 1937'de Resmi Gazete'de yayınlandı.²⁸

1936 tarihli Göç Antlaşması'nın işlerliğini sağlamak takibini yapmak ve komisyonlarda çalışmak amacıyla Türk Hükümeti 1937 ve 1938 yıllarında milletvekilleri ve hukukçulardan oluşan temsilcilerini Romanya'ya göndermiştir. Romanya Türklerinin göç meselesi titizlikle takip edilerek 1937 yılı içerisinde gelen 13.110 kişi ve 1938 yılı içerisinde gelen 8832 kişi²⁹ yurdun çeşitli yerlerinde iskân edilmişlerdir. Romanya göçmenleri Köstence limanı üzerinden deniz yoluyla getirilmişti. Zaman zaman vapur seferlerinde aksamalar meydana geldiğinden dolayı Köstence limanında bekleyen göçmen kafilelerinin her türlü masrafı Türkiye'nin Köstence Konsoloslugu tarafından karşılanmıştır.³⁰

Romanya'dan ilk göç dalgası 1923-1938 yılları arasında gerçekleşmiş, bu dönemde 75.771 iskânlı³¹, 38.009 serbest³² olmak üzere toplam 113.710 Türk Türkiye'ye göç etmiştir.³³ Romanya'dan 1939-1960 yılları arasında 3.576'sı iskânlı, 4.055'i serbest olmak üzere 7.631 göçmen gelmiştir. Böylece Romanya'dan Türkiye'ye gelen göçmenlerin sayısı 121.341'e ulaşmıştır.³⁴

3. Trakya Bölgesine Yapılan Göçler

3.1. Göçmenlerin Taşınması

Romanya, Bulgaristan ve Yugoslavya'dan göçmenler, vapurlarla ya da trenle Türkiye'ye gelirlerdi. Bu dönemde nakliye işini yapan vapurlardan en çok adı geçen, Köstence'den göçmen getiren Adana, Nilüfer, Nazım ve Adnan vapurlarıydı. Bunlar, limanlarda yığılan göçmenlerin durumunu görüp faaliyete geçen, özel vapur sahiplerine ait vapurlardı.³⁵

1935 yılına gelindiğinde ise göçmen taşıma işi aynı vapurlarla devam ediyordu. Köstence'den Hisar vapuru ile 1500 göçmen geldi. Bu göçmelerin Kavak'ta sağlık temizliği

²⁶Öksüz, agm, s.181.

²⁷Duman, "Romanya'dan Kocaeli....", s.500.

²⁸Resmi Gazete, 2 Şubat 1937, S.3523.

²⁹ 1938 yılı içerisinde Romanya'dan kabul edilecek muhacir sayısı hükümet tarafından 12.000 kişi olarak belirlenmişti. BCA (Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi), 030.18.1.1/8355.20

³⁰Öksüz, agm, s.182.

³¹İskânlı Göçmen: Devlet yardımıyla iskân edilen ve gösterilen iskân mıntukasında belli bir süre oturma mecburiyetindeki muhacir statüsü.

³²Serbest Göçmen: Devletten yardım talep etmemek koşulu ile gelen ve dolayısıyla istediği yere yerleşme hakkına sahip muhacir statüsü.

³³Ağanoğlu, age, s.332-333.

³⁴Müstecib Ülküsal, "Romanya Türkleri" *Türk Dünyası El Kitabı*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1976, s.1083.

³⁵Aslı Arslan, "Atatürk Döneminde Romanya'dan Türk Göçleri ve Göçmenlerin Türkiye'de İskânları", *Turkish Studies*, C.9, S.4, 2014, s.37.

yapıldıktan sonra Tekirdağ'a gönderildi.³⁶ Köstence'den hareket eden Bursa vapuru ise Romanya'nın Pazarcık ve Balçık köylerinden getirdiği 900 göçmenle Tekirdağ iskelesine yanaştı. İskele boyundaki göçmen misafirhanesinde birkaç saat dinlendirilen bu göçmenler tren vasıtasıyla Muratlı ve Lüleburgaz'a yollandılar. Bursa vapuru göçmenlerin eşya ve arabalarını iskeleye indirdikten sonra hiç durmadan tekrar Köstence'ye döndü. Ardından da Nazım vapuru gelecekti.³⁷ Nâzım ve Bursa vapurlarıyla Romanya'dan göçmenler gelmeye devam etti. Nâzım vapurundan 1800 muhacir, 400 beygir, 414 araba, Bursa vapurundan da 950 muhacir, 200 at 111 araba taşındı. İki vapurun getirdiği 2214 muhacir at ve arabalar ile iskân mıntıkaları olan Tekirdağ'a sevk edildi. Nâzım ve Bursa vapuru tekrardan Köstence'ye gidip, orada bekleyen Romanya muhacirlerinden kalabalık bir kafilayı İstanbul'a getirecektir. Bu muhacirler de Tekirdağ'a sevk olunacaklardı.³⁸ Köstence'de toplanan beş bin göçmenin daha Trakya'ya sevk yapılmak zorundaydı.³⁹ Bunlar Tekirdağ, Mürelte ve Şarköy çevresine yerleştirilmekteydi.⁴⁰

Göçmenlerin nakil işlerini üzerlerine alan vapurcular önceden Denizyolları idaresiyle imzaladıkları sözleşmede gösterilen fiyat üzerinden nakliyat yapamayacaklarını,⁴¹ Rumen parasının memleketteki kıymetinin azalması dolayısıyla zarar ettiklerini ve bundan dolayı da miktarın artırılmasını istediklerini bildirdiler. Hükümet bu talebi kabul etmedi. Çünkü vapurcularla Denizyolları idaresi arasında imzalanan anlaşmaya göre armatörler yapılan sözleşmeye uymadıkları takdirde Denizyolları İdaresi bunların ücretlerine el koyacak ve masrafları vapurculardan temin ederek, vapur tutup göçmenlerin naklini temin edecekti. Ancak vapurcuların, bu zor durumdan kurtarılması ve döviz işlerinin bir an önce halledilmesi için de çeşitli teşebbüslere girişildi.⁴²

Romanyalı göçmenlerin nakliyatında çıkan sıkıntılar, 23 Kasım'da Deniz Ticaret Müdürlüğü'nde, Direktör Müfid Necdet'in başkanlığında, armatörlerinde katılımıyla yapılan bir toplantıda halledildi. Bu toplantı da armatörler, altı aydan beri navlunlarına ait dövizleri alamadıklarını ve Romanya hükümetinin dövizler üzerine koyduğu yüzde kırklık zamdan dolayı sözleşmede yazılı navlunlarla çalışmaya imkân olmadığını, bu durumdan ötürü de göçmen taşıyamayacaklarını bildirdiler. Göçmen işlerini üzerine alan Sağlık Bakanlığı, armatörlerin bu müracaatına karşı telgrafla verdiği cevapta eski sözleşmenin dikkat-i nazara alınmayacağını, vapurcuların navlunları her nakilden sonra Türk parası olarak İstanbul maliyesince verilmek üzere bir anlaşma yapılmasını Deniz Ticaret Müdürlüğü'ne bildirdi. Toplantı da yapılan anlaşmaya göre vapurcular Köstence'de toplanmakta olan 8.000 göçmeni azamî 20 gün içinde nakledeceklerdi. Bu nakliyata Bursa, Adnan ve Adana vapurları tahsis edilecekti. Yeni navlun şekline göre göçmenlerden nüfus başına 360, beygirlerden 625, arabalardan 500 kuruş alınacaktır. Çocuklar parasız taşınacaktır. Armatörler her vapur geldikten sonra, taşıdıkları can ve mallar hakkında Deniz Ticaret Müdürlüğü'nden bir mazbata alacaklar ve bunu İstanbul maliyesine bildireceklerdir. Maliye de bu mazbatalar üzerine vapurcuların paralarını derhal verecektir.⁴³

³⁶“Yeni Vatandaşlar”, *Milli Gazete*, 22 Temmuz 1935.

³⁷ Halim Özdemir, “900 Göçmen Tekirdağ'ından Muratlı ve Lüleburgaza gönderildi”, *Kurun*, 15 Birinci Teşrin 1935.

³⁸“Göçmenler”, *Akşam*, 2 Teşrinisani 1935.

³⁹“Göçmen Taşımı”, *Cumhuriyet*, 26 Eylül 1935.

⁴⁰“30.000 Göçmen”, *Özdilek*, 16 Eylül 1935.

⁴¹“Göçmen İşi Kamutayda Görüşüldü”, *Son Posta*, 19 İkinci Teşrin 1935.

⁴²“Göçmen naklinde nihayet kat'i karar verildi”, *Cumhuriyet*, 22 İkinci Teşrin 1935.

⁴³“Yeni bir emir”, *Cumhuriyet*, 24 İkinci teşrin 1935; “Göçmenlerin nakil işi belli oldu”, *Haber Akşam Postası*, 24 Sonteshrin 1935.

Anlaşmazlıklar çözüldükten sonra, Köstence'den göçmen yükleyen Bursa vapuru hareket etti. İstanbul'a getirilen göçmenler doğrudan Tekirdağ'a sevk edildi.⁴⁴ Nazım vapuru ile de Köstence'den İstanbul'a 1800 göçmen getirildi. Bunları karşılayan Kızılay, derhal yemek temin etmeye başladı. Sirkeci'de Şark demiryolları kampanyasına ait depolar Kızılay tarafından 100 liraya kiralandı. Göçmenlerin sevk edilinceye kadar dışarıda kalmamaları için 40 tane vagon temin edilip, bu 1800 göçmen vagonlara yerleştirildi. Hayvanları için ise, eski sevkiyat idaresinin ahırlarına yerleştirildi.⁴⁵ Daha sonra da bu muhacirler Muradlı, Uzunköprü ve Edirne'ye gönderildi.⁴⁶

Bulgaristan ve Romanya'dan getirilen göçmen hayvanları da ilk göçlerin başladığı günden beri hudut kapı ve iskelelerinde baytari muayeneye tabi tutuldu ve hatta aşıları yapıldı. Yerleştirilen göçmen hayvanlarının daimî olarak baytari denetlemeye tabi tutulmaması gidecekleri yerlerin İskân Umum Müdürlüğü'nce bildirildi. Böylece Romanya'dan ve Bulgaristan'dan gelen göçmenlerin hayvanlarının kontrol altında bulundurulması sağlandı.⁴⁷

Göçmen nakillerine 1937 yılında da devam edildi. Bu yıl içerisinde gelecek göçmenler, 1936 yılında mallarını satıp nakil işlerini halledip Türkiye'ye gelmek üzere hazırlıklarını yapmış, fakat göç mevsiminin geçmesi üzerine Türkiye'ye gelememişlerdi. Bunların sayısı Bulgaristan'dan 10 bin, Romanya'dan da 15 bindir.⁴⁸ Romanya'dan gelecek 15 bin göçmen Marmara Ereğlisi'ne yerleştirilecekti. Bulgaristan'dan gelecek göçmenlerden 2500'ü Edirne'ye, 5000'i Urla'ya, 2500'ü ise Tuzla'ya iskân edilecekti. Bu göçmenlerin Köstence ve Varna'dan nakilleri için Türk vapurları tutuldu. Göçmen nakliyatına 15 Haziran'da başlanacaktır. Nakliyat için bütün tedbirler alındı.⁴⁹ Göçmenler beraberlerinde kabul edilen bütün eşyalarını ve hayvanlarını da getirebileceklerdi. Sanat sahibi olanlar da sanat alet ve edevatını, mevcut malzemelerini getirecekler ve gümrük resmi vermeyeceklerdir.⁵⁰

İskân Müdürlüğü ile bir vapur kumpanyası arasındaki anlaşma vekâletçe onaylandı. Ancak vapurların Romanya'ya hareket tarihini vekâlete bildireceğinden henüz seferlere başlanmadı. Emir gelir gelmez iki vapur Romanya'ya hareket edecek ve orada bekleyen göçmenleri alacaktı. Vapurlarla ikişer binden 4000 göçmen girebilecekti. İlk parti göçmenlerin bu ayın sonuna doğru gelecekleri anlaşılmaktadır. Bunların bir kısmı Trakya'ya, bazıları da Anadolu'ya yerleştirileceklerdi.⁵¹

1937 yılı itibarı ile Romanya'dan gönderilen ilk kabile göçmenler Kırklareli'ne geldiler. Bu göçmenler Romanya'nın Valera Köyü Türklerindendir. 50 hanede 136 büyük, 70 küçük nüfustan ibaret göçmenler beraberlerinde 30 çift at, 98 öküz, inek, manda, 235 kovun ve keçi ile 37 araba getirmişlerdir. Marmara Ereğlisi'nde Kızılay tarafından kurulan kampta her türlü istirahatları temin edildi. Kara yoluyla Çorlu'ya gelen göçmenlerin, Çorlu istasyonunda sağlık muayeneleri yapıldıktan sonra trene bindirildi oradan da misafirhaneye götürüldüler, ardından hayvan, eşya ve arabaları çıkarıldı. Belediye göçmenlere etli pilav pişirtti ve iskân dairesi hayvanlarının ve kendilerinin her türlü ihtiyaçlarını karşıladı. Göçmenleri iki gün merkezde kaldıktan sonra tertip edildikleri Demirköy ve Kuru köyüne sevk edildiler.⁵² Romanyalı

⁴⁴“Göçmen Kafilesi”, *Son Posta*, 23 İkinci Teşrin 1935.

⁴⁵“Köstence'den gelen göçmenler”, *Haber Akşam Postası*, 27 Sontesrin 1935.

⁴⁶“Göçmenlerin Sevkı Başladı”, *Son Posta*, 28 İkinci Teşrin 1935; “Göçmenlerin Sevkine Başlanıyor”, *Akşam*, 29 Teşrinisani 1935.

⁴⁷BCA, 030.10.0.0/116.811.6.

⁴⁸“Bu yıl 25 bin Göçmen getirilecek”, *Son Posta*, 28 Mayıs 1937.

⁴⁹“Bu yıl 25 bin Göçmen getiriliyor”, *Son Posta*, 3 Haziran 1937.

⁵⁰*Resmî Gazete*, 23 Mart 1934, Sayı:2662.

⁵¹“Göçmen Nakli”, *Akşam*, 13 Haziran 1937.

⁵²“İlk Kabile Göçmenlerimiz Geldi”, *Trakya'da Yeşil Yurt*, 19 Temmuz 1937.

göçmenler Türkiye'ye deniz yoluyla, Bulgaristan ve civarından gelen Türk asıllı göçmenler ise kara yolu ile geldiler. Köstence limanında biriken Romanyalı göçmenler vapurlarla iskelelere taşındı oradan da iskân edilecekleri yerlere gönderildiler. Bulgaristan'dan gelen göçmenler de kendilerine sınır şehir olan Edirne'ye trenlerle gelip, oradan iskân yerlerine sevk edildiler. Dolayısıyla Bulgaristan'dan gelen göçmenler yurda giriş konusunda sıkıntı yaşamamışlarsa da iskân noktasında tıpkı Romanyalı Türkler gibi sıkıntı yaşadılar.

3.2.Göçmenlerin İskân Edilmesi

1932 yılında yapılan hazırlığa göre Romanya'dan yüz ev muhacir kabul ve iskân edilecekti. Şimdiye kadar Köstence'den gelenler yüz yirmi eve ulaştı ve daha iki yüz evde hareket etme niyetindeydi.⁵³

Bulgaristan'daki Türklerden 150 kişilik bir kabile karşılaştıkları sıkıntılardan ötürü Dobruca'ya iltica etmek zorunda kaldı. Bunların dışında 35 kişilik yeni bir kabile daha bunları takip etti. Silistre Valisi fakir olan bu 150 kişiye yardım etti ve Türk konsolosu Türkiye'ye nakilleri için çaba gösterdi.⁵⁴ Bunlar Razgrat kazasının Dursunköy, Aslanköy ve Kemaller köylerindendi.⁵⁵ Bulgaristan'dan gelen bu göçmenlerin yanı sıra Romanya'nın Silistre ve Pazarcık havalisinden 593 göçmen de geldi. Bunlar için kış gelmeden barındırılmaları için birer ev yaptırılmalıydı. Türk olan ve Türkçe konuşan bu muhacirler Çorlu'ya gönderildi.⁵⁶ Trakya'ya Bulgaristan ve Romanya'dan gelen ve gelmekte olan muhacirlere toprak verilmesi ve birer ev sahibi olup yerleşik hayata geçebilmeleri için Çorlu kazasında iki yeni köy yapılmaktaydı. Bu köyler 100 hanelik Ömerler ve 120 hanelik Türkmenli köyleriydi.⁵⁷ 23 Ekim'de Romanya'nın Pazarcık ve Tutrahan havalisinden 1000 muhacir daha geldi. Bu Türk muhacirler de Hayrabolu köylerine yerleştirildi.⁵⁸

Trakya Umumi Müfettişi İbrahim Tali Bey, kendi mıntıkaları dâhilindeki iskân mıntıkası olarak ayrılan yerleri görmeye ve yerleşmiş olan muhacirlerin vaziyetini bizzat ve mahallinde tetkik etmeye karar verdi. Malkara ve Hayrabolu'yu teftiş ettikten sonra Çorlu'ya geçip orada kurulan yeni köylerde son haftalar zarfında yerleşmiş olan muhacirlerin vaziyetini bizzat onlarla görüşerek dertlerini ve ihtiyaçlarını dinleyerek tetkik etti.⁵⁹ İbrahim Tali Bey, Kırklareli ve Tekirdağ vilayetlerinde yaptığı bu teftiştten sonra Edirne'ye döndü. Bu seyahatten izlenimlerini ise şu şekilde dile getirdi: “Tekirdağ ve Kırklareli ile bu vilayetlerin bazı kaza merkezlerini ve köylerini dolaştım. Çorlu civarında bu sene muhacirler için kurulan Ömerler ve Türkmenli çiftliği köylerini çok iyi buldum. Bunlardan maada yeni muhacir köyleri yapılmamış ve mevcut küçük köylere genişletilmek sureti ile muhacir iskân edilmiştir. Kış içinde gelecek muhacirler olursa bunlar da aynı şekilde mevcut köylere tevzi edilmek sureti ile iskân edileceklerdir. Şimdilik Trakya'da iskân mıntıkası olarak Hayrabolu ve Çorlu civarı tespit edilmiştir. Büyük bir hazırlığımız olmadığı halde yerleşmiş olanları iyi buldum. Bunlar iskân edildikleri yerlerden derin bir memnuniyetle bahsediyorlar.”⁶⁰

⁵³BCA, 030.10/81.530.20.2.

⁵⁴“Bulgaristan'da ki Türkler Dobruca'ya iltica ediyor”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 15 Eylül 1934.

⁵⁵“Bulgaristan Türkler için cehennem oldu!”, *Zaman*, 23 Eylül 1934.

⁵⁶“Romanya'dan Gelen Muhacirler”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 18 1. Teşrin 1934; “Romanyadan muhacir geldi”, *Zaman*, 18 Teşrinievvel 1934.

⁵⁷“Muhacirler için yeni köyler”, *Zaman*, 26 Eylül 1934.

⁵⁸“Romanya Ve Bulgaristan'dan Muhacir Geliyor”, *Halkın Sesi*, 24 Birinci Teşrin 1934; “Muhacir akını devam ediyor”, *Zaman*, 24 Teşrinievvel 1934.

⁵⁹“Umumi Müfettiş ve Vali Beyler İskân Mıntıkasını Teftiş Etti”, *Milli Gazete*, 8 İkinci Teşrin 1934.

⁶⁰“Tali Bey Muhacirler İçin Ne Diyor?”, *Vakit*, 21 Teşrinievvel 1934.

Havaların soğumaya başlaması bile göçmenlerin gelmesine engel teşkil etmiyordu. Bulgaristan'dan göçmenlerin gelmesi devam etmekteydi. 4 Kasım'da 40 araba 5 Kasım'da ise üç vagon muhacir daha geldi. Bu göçmenler Svilengrat'ta da büyük sıkıntılarla karşılaşmakta ve Bulgar gümrük memurları tarafından para için baskı yapılarak günlerce süründürülmekteydiler.⁶¹ 7 Kasım'da da Romanya'dan gelen 1500 Türk muhaciri Hayrabolu köylerine yerleştirildi.⁶² 25 Kasım itibarıyla Bulgaristan'dan 40 evlik bir muhacir kafilesi daha geldi ve Karaağaç misafir evinde konuklamaktaydılar. Bir kaç gün önce Nazım Vapuru ile Köstence'den İstanbul'a gelen 1700 muhacirlerden iskân talep etmeyenler Elaziz'e sevk edilmek üzere Mersin'e gönderildi. İskân talep edenlerin de Tekirdağ'a gönderilmesi düşünülmekteydi.⁶³ 27 Kasım'da Romanya'dan iki vapurla gelen 1080 Türk muhaciri de Malkara'ya yerleştirildi.⁶⁴

Benzer şekilde 12 Aralık'ta Razgrad, Şumnu ve Eskicuma köylerinden Edirne'ye 88 göçmen daha geldi. Bu gelen göçmenlerle görüşmek üzere Karaağaç'ta ki misafir evine giden bir Milli Gazete muhabirine; köylüler, kendi köylerinden 140 hanenin daha yolda olduğunu 42 hanenin de Mustafapaşa'da beklediğini söylemişlerdi. Yeni gelenlerin arasında Omaç köyünden Hamit oğlu Mustafa adında bir adamın köyünde Bulgar polislerinden dayak yediği ve bir hafta kadar deriler içinde sarılı kaldıktan sonra yola çıkmak üzere bulunan bu son kafilere katılarak Edirne'ye geldiği de bildirildi.⁶⁵ Göçmenlerin ne tür zorluklar içinde Türkiye'ye kaçmak zorunda oldukları da bu söylemlerden anlaşıyordu.

Trakya Umumi Müfettişi İbrahim Tali Bey, Tekirdağ Vilâyetine bağlı olan Muradlı köyüne muhacir yerleştirmek için buraya keşif yapmayı plandı.⁶⁶ İbrahim Tali Bey, bizzat gidip gördüğü Trakya bölgesindeki iskân durumunu şu sözlerle aktarıyordu: *"Tekirdağ'dan sonra Çanakkale iskân mıntıkasını da gördüm ve bu vilayetlerin iskân işlerini yerinde tetkik ettim. Çorlu'ya çok muhacir gönderildi. Burada azami faaliyete şahit oldum. İki aydan beri yeniden iki büyük köy meydana geldi. Bunlardan başka birçok köylerde muhacir yerleştirilmek suretiyle büyütüldü. Çorlu kasabasında bugün 200 den fazla muhacir evinin tamamlanmış olduğunu memnuniyetle gördüm. Muhacirler şimdi Hayrabolu kasabasına gönderilmektedirler. Halk ve memurlar her yerde muhacirlere karşı büyük yardımlarda bulunuyorlar. Kimse açıkta kalmamıştır. Yeni gelenlerle henüz evleri bitmemiş olanlar misafir sureti ile komşuları tarafından barındırılıyorlar. Çanakkale, Erenköy, Evreşe nahiyyelerinde büyük gayretler gösterilmiştir. Gelibolu köylerinde de çalışma devam ediyor. Mevsimin ilerlemiş olmasına rağmen muhacirlerin hallerini iyi buldum. Şimdiye kadar sıhhatları bozulmamış bulaşıcı hastalıklardan bir şey zuhur etmemiştir. Muhacirlerin sıhhatleriyle meşgul olmak üzere bilhassa Tekirdağ vilâyetinde bir heyet çalışmaktadır. Gelen bütün muhacirlere Türkiye'ye girdiklerinden itibaren bazı hastalıklardan korunma aşuları yapılmakta eşyaları ve vücutları temizletilmektedir. Vilayetler ve belediyeler sıhhat memurları da bu iş ile uğraşmaktadırlar. Bundan sonra gelecek olanlar Saray Malkara kazalarına yerleştirileceklerdir. Bu işin intizamla cereyanı için Umumi Müfettişlik mıntıkasındaki halk ve memurlar elbirliğiyle çalışmaktadırlar. Muhacirlerin ihtiyaçları için Hilal-i Ahmer Merkezi Umumiyesi, Müfettişlik emrine 5000 lira tahsis etti."*⁶⁷ İbrahim Tali Bey'in de söylemlerinden anlaşıldığı üzere göçmen işleri kendilerinin istediği gibi gitmekteydi ve göçmenler için ellerinden gelenleri yapmaktaydılar.

⁶¹"Muhacirler", *Milli Gazete*, 6 İkinci Teşrin 1934.

⁶²"Romanya'dan 1500 Muhacir Geldi", *Halkın Sesi*, 8 İkinci Teşrin 1934.

⁶³"Muhacirler", *Milli Gazete*, 25 Kasım 1934.

⁶⁴"Romanya'dan Dün 1080 Muhacir Geldi", *Halkın Sesi*, 27 İkinci Teşrin 1934.

⁶⁵"88 Göçmen Daha Geldi", *Milli Gazete*, 13 Aralık 1934.

⁶⁶"Muhacir İskânı", *Akşam*, 5 Mart 1935.

⁶⁷"Muhacirlere Ayrılan Misafir Evleri Genişletiliyor", *Milli Gazete*, 25 İkinci Teşrin 1934.

Trakya'nın verimli topraklarına yedi ay içinde 18.400 göçmen yerleştirildi. İstanbul, Kırklareli ve Edirne yollarıyla Trakya'ya gelen göçmelerin 13.503'ü Tekirdağ'a, 3200'ü Çanakkale'ye, 13.000'ü Kırklareli'ne ve 514'ü de Edirne'ye iskân edildi. Trakya'ya gelen göçmenlerin mevsim itibarıyla hemen yerleşik duruma geçmelerine imkân yoktu. Bu durumda göçmenlerin bütün ihtiyaçları yerinde görmek göçmenlerin dileklerini yerinde dinlemek ve ona göre tedbirler almak üzere Trakya'yı dolaşan Umumî Müfettiş İbrahim Tali Bey hükümet nezdinde yaptığı teşebbüsler bitikten sonra yerleşik duruma geçene kadar bu göçmenlerin yiyeceklerini temin etti.⁶⁸ Lüleburgaz'a ise şimdiye kadar serbest iskân suretiyle gelenlerin dışında iskân suretiyle gelen göçmenler 160 haneyi buldu. Bunların hepsi Bulgaristan göçmenleriydi. Kış olmasına rağmen hemen her gün birer ikişer hane gelmekteydi. Gelen bu göçmenlerin 50 hanesi Ahmetbey köyüne, 40 hanesi Sakız köyüne, 30 hanesi Evrensekiz köyüne 2 hanesi Hamzabey köyüne ve 30 hanesi de Kumsayık köyüne yerleştirildiler.⁶⁹

Havaların ısınmasıyla Balkanlardan Edirne'ye göçmen kabileleri gelmeye başladı. Mustafapaşa yolu ile Bulgaristan'dan İstanbul'a göçmen kabileleri geldi. Büyük Tırnova şehir ve köylerinden 30 nüfuslu bir kabile geldi. Bunlar Lüleburgaz ve havalisine yerleştirilmek üzere işlemleri bitirilerek Lüleburgaz'a gönderildi.⁷⁰ Bulgaristan'ın Eskicuma, Levski, Razgrad ve Rusçuk kasabalarından gelen göçmen kâfilerinin de işlemleri hemen yapıldı ve derhal iskân mıntıklarına gönderildiler.⁷¹

Bulgaristan ve Türkiye arasında devam eden mübadele işlerinden ötürü Kurfalı Bulgarlarıyla Bulgaristan'daki Keçiören köyü Türkleri 15 Nisan'da mübadele edildiler. Türk göçmenleri hemen Bulgarların terk ettiği ev ve yerlere yerleştirildiler. Bu mübadele ile Trakya bir Türk köyü daha kazandı. Razgrad ve Kemaller havalisinden 51 nüfusluk 11 aile, Kırçali ve Eğridere civarından da 5 nüfusluk 2 aile daha Lüleburgaz'a yerleştirilmek üzere sevk edildiler. 11 aile Lüleburgaz'ın Kumsayık köyüne, diğer iki aile de Lüleburgaz içine iskân olundular. Yanbolu ve Plevne'den gelen tek tük aileler de Lüleburgaz'a iskân olunmaktaydı.⁷²

Nisan ayının yirmisinden yirmi beşine kadar Bulgaristan'ın muhtelif yerlerinden 22 göçmen, 25 Nisan perşembe günü de Bulgaristan'ın Razgrad'a bağlı Işıklar, Demirciler ve Duraç köylerinden 86 nüfuslu bir göçmen kafilesi Edirne'ye geldi. Karaağaç'ta göçmenlere ayrılan konuk evinin bir tarafında bir banyo dairesi yapıldı. Gelecek olan muhacirler bu banyoda yıkanacak ve ayrıca elbiseleri de ütü makinesinden geçirilerek temizlenecekti.⁷³ Mayıs ayının beşinden on üçüne kadar da Trakya'ya Edirne yoluyla 744 göçmen geldi. Ayın on dördünde 134, on altısında 16, on sekizinde 7 ve on dokuzunda da 34 göçmen daha geldi. Bunlar da Bulgaristan'ın muhtelif yerlerinden ve bu göçmenler Edirne'de bir iki gün kaldıktan sonra yol masrafları hükümete ait olmak üzere Trakya'nın iskân mıntıklarına gönderilmekteydiler.⁷⁴

Trakya Umum Müfettişi İbrahim Tali Öngören, 1935 yılı Mayıs ayından başlayarak Aralık ayına kadar taşınma işlerinin bitmesi düşünülen Trakya'ya 50-70 bin göçmen alabileceklerini, bunun Romanya'dan 40-50 bin Bulgaristan'dan da 15-20 bin olabileceğini dile getirdi. Bu yıl alınacak göçmenleri Aralık ayına kadar birer çatı altına alabilmek için hükümet birçok hazırlık yaptı. Ancak Trakya'daki iş çokluğundan bilgili usta ve amele bulmak hususunda sıkıntı

⁶⁸“Trakyaya 18400 muhacir yerleştirildi”, *Zaman*, 14 Kanunisani 1935.

⁶⁹“Göçmen Yerleştirilmesi”, *Özdilek*, 25 Şubat 1935.

⁷⁰“Edirne'de muhacirler”, *Zaman*, 6 Mart 1935.

⁷¹“Bulgaristan'dan Göçmenler Geliyor”, *Akşam*, 15 Nisan 1935.

⁷²“Yenigelen göçmenler”, *Özdilek*, 22 Nisan 1935.

⁷³“108 Göçmen Geldi”, *Milli Gazete*, 29 Nisan 1935.

⁷⁴“Gelen Göçmenler”, *Milli Gazete*, (gün yok) Mayıs 1935.

yaşayacaklarını bunu önleyebilmek için her iki devletten gelecek göçmen kümelerinin kendi usta ve işçiliğini kimseye muhtaç olmadan başarabilecek bir varlıkta bulunmasının faydalı olacağını da belirtti.⁷⁵ Balkanlar'dan gelecek göçmenlerin durumunu incelemek ve elçilerimizle görüşerek gelişlerini yoluna koymak üzere 1935 yılı Mayıs ayında Trakya İskân Müşaviri Hulusi Devrimer'e Bulgaristan ve Romanya'ya gitmesi için görevlendirildi.⁷⁶

Trakya Umumi Müfettişi İbrahim Tali Öngören, Edirne'de dört ilin valisiyle yaptıkları toplantıdaki görüşmeleri şu şekilde Başbakanlığa bildirdi: *"1935 yılı içinde Trakya'ya getirilip yerleştirilmesi düşünülen doksan bin göçmenle sonraki dört yıl içinde alınabilecek göçmenlerin oturtulma ve barındırma yollarını Edirne'de toplanan dört vali ile birlikte görüştük. Bu yıl yurda gelecek olan yüz binden on bininin şarka ayrılabilceğini düşünerek geri kalan doksan binden Edirne'ye on beş binini, Kırklareli'ne otuz binini, Tekirdağ'a on beş binini, Çanakkale'ye ve otuz binini buldukları boş topraklara bir kısmını meralardan ayıracakları yerlere koyabileceklerdi.(...) 1935 yılı içinde yerleştireceğimiz 30,000 göçmen hakkındaki isteklerin belli başlılarını böylece arz ettikten sonra vilayetlerin yüzde on yanlışı kabul etmek mecburiyetinde bulunduğumuz tahminlerine göre diğer dört senede, meralardan istifade edilmek, keleme ve kıraç yerler açtırılmak Meriç ve Ergene sularından maadaki küçük büyük Çanakkale'deki kırkgözlerde dâhil bataklıklar kurutulmak ve çiftlikler satın alınmak şartıyla ve sırf toprak verimiyle geçinebilmek üzere Edirne vilâyetinin kırk beş bin, Kırklareli vilâyetinin 44.000, Çanakkale vilâyetinin 44.000, Tekirdağ vilâyetinin 40,000 toplam olarak bu seneden sonraki dört yılda yüz yetmiş üç bin göçmenin Trakya ve Çanakkale'ye yerleştirilebilecekleri kestirilmiştir."*⁷⁷

Lüleburgaz ve kazası içinde bulunan Ahmetbey, Sakız, Evrensekiz, Kumsayık ve Davutlu köylerine yerleştirilen göçmenlerin evleri kurulmakta ve çifte ilişik bütün ihtiyaçları tamamlanmaktaydı. Bulgaristan'ın Razgrad taraflarından gelen göçmenler Çengelli köyüne sevk edildiler. Kayabeyli köyüne yerleştirilecek göçmenler için o köyün yerlilerinden Recep oğlu Süleyman, kendi arsasından on arsa yeri gönüllü olarak kaymakamın emrine verdi.⁷⁸ Bulgaristan'dan gelen 100 nüfusluk göçmen kafilesi köylere yerleştirildi.⁷⁹

Göçmem akını günden güne arttı. Her gün yüzlerce göçmen arabalarla, eşya ve hayvanlarıyla ile Edirne'ye gelerek Karaağaç'taki konuk evinde konuklamakta ve muameleleri biter bitmez Trakya'nın muhtelif yerlerine ve bilhassa Lüleburgaz'a gönderilerek iskân edilmekteydiler. Bulgaristan'ın Niğbolu, Razgrad, Kemallar, Eskicuma kasaba ve köylerine gelen 984 göçmen muameleleri bitirilinceye kadar konuk evinde kaldı ardından kafiye kafiye Lüleburgaz'a gönderilerek orada iskân edildiler.⁸⁰ Türkiye'ye göç edecek muhacirler, Bulgaristan'dan Bulgar memurları tarafından birçok haksızlıklara maruz kalmakta, ellerinden paraları alınmakta ve kendilerine bin bir güçlükler gösterilmekteydi. Ama Romanya'dan da Karadeniz yolu ile yüzlerce göçmen geldiği halde Romanya hükümeti bunlara güçlük değil,

⁷⁵ Yine Romanya'dan göç edenlerin yanlarında getirmekte oldukları cins atların Türk ordusu tarafından satın alınmakta olduğu belirtilmektedir. Bu atların özellikleri şöyle sıralanır; "boyları 1.45 ve ondan yüksek olanlarla, 4-8 yaşa aralığında olması ve göğüs genişliklerini usulen boyunun 15 cm fazla olması" şeklinde değerlendirilmiştir. (BCA,030.10/116.810.13); Kadir Şeker, "Arşiv Belgelerine Göre Romanya'da Yaşayan Türklerin Karşılaştığı Sorunlar ve Türkiye'ye Göçler (1930-1940)", *Balkan Tarihi, II, Uluslararası Balkan Tarihi Araştırmaları Sempozyumu*, Ed: Zafer Gölen-Abidin Temizer, Osmanlı Mirası ve Türk Kültürünü Araştırma Derneği Yayınları, Burdur 2016, s.145

⁷⁶ BCA, 030.18.1.1./54.34.11

⁷⁷ BCA, 030.10/72.474.6

⁷⁸ "Gelen göçmenler", *Özdilek*, 3 Haziran 1935.

⁷⁹ "Yeni Göçmenler", *Özdilek*, 10 Haziran 1935.

⁸⁰ "Bulgaristandan gelen göçmenler", *Zaman*, 12 Haziran 1935, s.2.

bilâkis kolaylık göstermekteydi.⁸¹ Lüleburgaz'a Bulgaristan'ın çeşitli yerlerinden 112 nüfusluk bir göçmen kafilası geldi.⁸² 21 Temmuz'da Tekirdağ'a 2000 göçmen geldi ve yerleştirildi.⁸³ 23 Temmuz'da da Köstence'den Edirne'ye Hisar vapuru ile 1500 göçmen geldi. Bu göçmenlerin Kavak'ta sağlık temizliği yapıldıktan sonra Tekirdağ'a gönderildi.⁸⁴

Trakya Umumi Müfettişi İbrahim Tali'nin yerine Kâzım Dirik görevlendirildi. Dirik, yeni görevinin başına gelir gelmez, Trakya'da ki göçmenlerin durumunu yakından tetkik etmek için uzun bir inceleme gezisi yaptı. 29 Ağustos günü Edirne'ye giden Kâzım Dirik Karaağaç Tren istasyonunda Edirne Valisi, Müfettiş Vekili, Müfettişlik ve Valilik Erkânı, asker ve polisler tarafından karşılandı. Şehrin belli başlı yerlerini gezen Kâzım Dirik, Cumhuriyet Gazetesi muhabirine şu demeci verdi: *"Trakya Genel Enspektörlüğü'ne atanmakla önemli bir bölgenin yükünü üzerime almış oluyorum. Bunu çok şerefli bir vazife telakki ediyorum. 10 yıl çalıştığım İzmir bölgesinin heyecanını ve temiz duygularını buraya getirdim. Bütün arkadaşlarla köylü ile el ele vereceğiz. Yeni bir sevinç ve yeni heyecan vasıtasıyla çalışacağız.(...) Köylülerimizin kalkınmasına çok önem verilecektir. Göçmen kardeşlerimizin işleriyle hararetle surette uğraşyoruz. 2-3 ay sonra çıkacak satış kooperatifleri kanunu Trakya bölgesindeki bütün ürünleri bilhassa peynirciliği, şarapçılığı, balıkçılığı sınıksız tutacağız. Eskiden çok iyi denenmiş olan patates ürünü ve yaş meyve satışlarıyla ihracatın gelişmesi yollarını araştıracağız. Bütün Trakya'da ürünlerin ıslahı için büyük tedbirler alacağız. Bataklıklarla sıtma mücadelesi önünde önemle duracağız. Yeniden birçok çiftlikler açacağız. Vilâyetlerde köy büroları açarak köylünün kalkınmasına dikkat edeceğiz. Her tarafta koru orman yetiştireceğiz. Gençliğin yükselmesine halkımızın neşesine biraz da sanat hayatına önem vereceğiz. Bazı şartlara özen vererek Edirne'mizi turizm için önemli bir kaynak yapacağız."*⁸⁵

Eylül ayı başından beri Bulgaristan'dan yeni yeni kafileler gelmekteydi. Gelenlerin çoğu Bulgaristan'ın, Şumnu, Rusçuk, Razgrat, Eskiçuma, Osmanpazar, Harmanlı, Eskiçağra, Kızanlık il ve ilçelerindendi. İki gün içinde bu göçmenlerin işleri tamamlandı ve iskân yerlerine gönderildi. Aybaşından bugüne kadar göçmen tutarı 1900 nüfustur. Bunların bir kısmı Kapıkule yolu ile arabalarla bir kısmı da Mustafapaşa'dan trenle gelmişlerdi. Göçmenler beraberinde 294 araba ve bu kadar çift öküz, inek, manda ve 1000'e yakın koyun da getirmişti.⁸⁶ 28 Eylül'de Köstence'den Nazım ve Bursa vapurlarıyla 2000 göçmen daha geldi. Göçmenler, sağlık muayeneleri yapılması için aynı vapurlarla Tuzla'ya götürüldüler. Oradan bir kısmı Tekirdağ'a ve Edirne'ye nakil ve iskân edileceklerdi.⁸⁷

Romanya'dan ana yurda dönen göçmenlerin durumunu incelemek üzere Sağlık Bakanı Refik Saydam'ın da katılımıyla Muradlı'da bütün Trakya bölgesinin valilerinin de bulunduğu bir göçmen işleri kongresi yapıldı. Köstence yoluyla vatanlarına kavuşan göçmenlerin sağlık ve iskân işlerinin konuşulduğu kongre de, bundan sonra gelecek göçmenler için yeni bazı kararlar aldı. Kasım sonuna kadar Köstence yoluyla gelecek olan göçmenlerin durumu da konuşuldu. Hükümet yeni göçmenlerin durumu hakkında bilgi almak için üzere Bükreş Elçisi Hamdullah Suphi'yi çağırdı.⁸⁸ Bunun üzerine Hamdullah Suphi Bey 6 Ekim'de Ankara'ya gitti.⁸⁹ Tanrıöver, ayın 15'inde Sağlık Bakanı'nı ziyaret ederek göçmenlerin iskân ve sıhhat işleri

⁸¹"On Günde 985 Göçmen Daha Geldi", *Milli Gazete*, 12 Haziran 1935.

⁸²"Yeni göçmen", *Özdilek*, 17 Haziran 1935.

⁸³"Göçmenler", *Özdilek*, 29 Temmuz 1935

⁸⁴"Yeni Vatandaşlar", *Milli Gazete*, 22 Temmuz 1935.

⁸⁵"General Kâzım Dirik Edirne'de", *Cumhuriyet*, 30 Ağustos 1935.

⁸⁶"10 Günde Gelen Göçmenler", *Akşam*, 20 Eylül 1935.

⁸⁷"Romanya'dan gelecek göçmenler", *Haber Akşam Postası*, 29 Eylül 1935.

⁸⁸"Göçmen İşleri", *Kurun*, 7 Birinci Teşrin 1935.

⁸⁹"Hamdullah Suphi geldi", *Haber Akşam Postası*, 7 İlkteşrin 1935.

hakkında görüşmeler yaptı.⁹⁰ Kendisinin göçmen işleri ile ilgili bakanlıklarla görüşmeleri devam ederken Romanya'dan gelmekte olan 2.000 göçmen Trakya'da yerleştirilecekti.⁹¹

İskân işlerini Sağlık Bakanlığı'na bağlayan kanun tasarısı 19 Kasım 1935'te yapılan Kamutay'da aceleyle görüşülerek kabul edildi.⁹² Kanun tasarısı, Kamutay'da göçmen işlerinin konuşulmasına da vesile oldu. İç işleri Bakanı Şükrü Kaya: "1923'ten beri memleketimize 600 bin göçmen geldi. Şimdiye kadar Trakya'ya yerleştirilen nüfusun miktarı Romanya, Bulgaristan, Yugoslavya ve Yunanistan'dan gelenler dâhil olmak üzere 65 bindir. Bunlar Trakya'nın muhtelif yerlerine yerleştirilmişlerdir. Bugün Trakya'da gelecekleri yerleştirecek ve yerleştirilmesine müsait olacak kadar cam, çivi gibi inşaat malzemesi vardır. Bu sene en çok muhacir gelen yer Romanya olmuştur. Romanya'da evini satarak Köstence'de vapur bekleyen 3000 muhacir vardır. Keza evlerini sattıkları halde evlerinde hazır bulunan 5000 kişi vardır. Bunlar kış gelmeden evvel Trakya'ya nakil ve yerleştirilmeleri kabul olmazsa İstanbul ve civarında yerleştirileceklerdir. (...) Romanya'dan gelen muhacirler mallarını satarak gelmektedirler. Bulgaristan'dan gelenler aynı şerait dâhilinde gelmiyorlar. İki senede Bulgaristan'dan 35.000 muhacir gelmiştir. Son aldığımız malûmat bin ailenin mallarını tasfiye etmiş bir halde Bulgaristan'da bekledikleridir. Hükümetimiz bunlar hakkında icap eden tedbirleri derpiş etmiştir. Biz Trakya'da muayyen bir zaman zarfında İstanbul hariç -bir milyon nüfus getirmek -bir milyon nüfus görmek istiyoruz. Ve bunu az zamanda göreceğimize eminiz. Geçen sene Romanya'dan ve Bulgaristan'dan gelen muhacirler gelir gelmez derhal müstahsil mevkiine geçmiştir. Bugün açık ve aç tek bir adam yoktur." diye dile getirdi. Şükrü Kaya'dan sonra Aydın Milletvekili Doktor Mazhar Germen de Romanya'nın dostane davrandığını ve göçmen işlerinin bir an evvel başladığını ancak Bulgaristan'dan bunu görmediklerini ve orda ki halkın neler yaşadığına ilaveten Türkiye'nin bütün komşulara barışçıl bir yaklaşımla yaklaştığını ifade etti. Germen'in bu sözlerine karşı İç işleri Bakanı Şükrü Kaya da Türkiye Cumhuriyeti'nin kültürüyle yaşayan ve diliyle konuşan ırkdaşların toplumsal, bireysel hayat ve hürriyetleriyle her gün alâkadar olduklarını, oradaki ırkdaşlarımızın hiçbir baskıya uğramadıklarını ve uğramayacakları hakkında teminatlar verildiğini eğer sıkıntılar devam ederse daha üst mertebelere başvurulacağını dile getirdi.⁹³

Türk Hükümeti, yaşanan yoğun göçler karşısında Bulgaristan ve Romanya'dan gelen göçmenlere pasaport verilmemesini istedi. Bunun üzerine Bulgar hükümeti birkaç ay Bulgaristan'dan göç etmek isteyen Türklere pasaport vermeyeceğini ilân etti. Ticaret ve ziyaret maksadıyla seyahat serbestti. Fakat ticaret ve seyahat pasaportu alıp da Türkiye'ye gidenlerin burada kalıp yerleşmelerine ve huduttan ev eşyaları geçirmelerine müsaade edilmeyecekti. Romanya hükümetine de aynı müracaatta bulunuldu. Yalnızca Köstence'de toplanmış olanlar en seri vasıtalarla aldırılacaklardı. Bunların bir kısmının İstanbul vilâyeti civarındaki çiftliklerde ve köylerde iskânı düşünülmekte olduğu gibi, bir kısmının da doğrudan doğruya iklimi sıcak olan İzmir, Mersin ve Antalya gibi yerlere sevkleri ihtimali de vardı. Hükümet bir sonraki yıl göçmen işlerine daha çok önem vererek, bütün geleceklerin yerleştirilmeleri için gerekli önlemleri alınacaktı.⁹⁴

Bulgaristan ve Romanya'dan her gün 30-40 göçmen gelmekteydi. Mevsim dolayısıyla göçmenlerin gelmesi için hususî ve toplu pasaport verilmemesi emredilmesine rağmen bunlar

⁹⁰"Göçmenlerin iskân ve sağlığı", *Kurun*, 15 Birinci Teşrin 1935.

⁹¹"2000 göçmen", *Kurun*, 12 Birinci Teşrin 1935.

⁹²İskân İşleri Yeni Kanuna Göre Görülecek", *Yeni Asır*, 23 Teşrinisani 1935; "Göçmen işi Kamutayda Görüldü", *Son Posta*, 19 İkinci Teşrin 1935; Resmi Gazete, 21 Kasım 1935, S:3162.

⁹³"Trakya'da yakında", *Haber Akşam Postası*, 19 Sontişrin 1935; *TBMM Zabıt Ceridesi*, V/7, s.77-79.

⁹⁴"Dün Gelen Göçmenler", *Cumhuriyet*, 12 İkinci Teşrin 1935; "Dün 1700 Göçmen Geldi", *Tan*, 12 İkinciteşrin 1935.

şahsî pasaportlarla gelmekteydiler. Hükümetin göçmenler için Kamutay'dan istediği ödenek hakkındaki lâyiha görüşülüp bilgi verildikten sonra gelmek isteyen göçmenlerin gelmelerine müsaade verilerek nakil vasıtaları gönderilecekti. İçişleri Bakanı'nın Trakya'ya giderek göçmenlerin vaziyetlerini tespit ve tetkik etti. Trakya Umum Müfettişi İbrahim Tali de İçişleri Bakanı'yla birlikte Trakya'dan gelerek Ankara'ya gitti ve orada göçmenlerin yerleştirilmesi etrafında uzun araştırmalar yaptılar. İbrahim Tali Trakya'ya giderek, Ankara'da kararlaştırılan kararlar dâhilinde Trakya'da hazırlıklara başlayacaktı. İlbaharda gelecek göçmenlerin miktarı 80.000 kişi kadar tahmin edilmekteydi. Bunlar Trakya'nın çeşitli kasabalarına yerleştirilecek ve bilhassa yapılacak ufak köylerde iskân edileceklerdi.⁹⁵ 1936 yılı sonuna kadar Romanya ve Bulgaristan'dan 25 bin göçmen daha gelecekti. Bu göçmenler için Trakya'da ve İzmit'te yeniden göçmen evleri yaptırılmaya başlandı.⁹⁶

Trakya mıntıkasına 1934 yılında 22.257, 1935 yılında 44.976 ve toplam olarak 67.733 göçmen geldi. Takriben 17.000 aileden ibaret olan bu kitleye iskân yardımı olarak 6.760 ev yaptırıldı ve bunlardan bir kısmının inşaatı da henüz bitmediği halde bu evlerin hepsine de muhacir yerleştirildi ve göçmenlerden az bir kısmı metruk evlerde iskân ettirildi. Geriye kalan 10.000 aile için Trakya'da 1936 yılında inşaat mevsiminde on bin ev daha inşa ettirmek gerekmekteydi. Şimdiye kadar toprak verilen aileler ise mevcudun ancak yarısı kadardı, bu ailelerin mühim bir kısmına verilen toprak miktarı ise iskân kanununun bir aile için tayin ettiği miktardan daha azdı. Trakya'daki göçmenlerin mühim bir kitlesi kendilerine verilecek evlere ve toprağa intizaren yerli halkın evlerinde misafir olarak oturmakta ve bunların hepsi de iâşe edilmekteydi. Yaptırılacak on bin evin tipleri ve gerekli malzemeleri Sıhhat ve İçtimâî Muavenet Vekâleti'nin uzman kişilerden oluşan bir komisyon tarafından tespit edilmekteydi. Bu sene yapılacak evler, iskeleti, kerpici, kiremidi standardize edilmek suretiyle yapılarak yağmura, kara ve bilhassa kuzey rüzgârlarına dayanaklılığı sağlanacaktı. Bunlardan başka Trakya'daki toprak sıkıntısı dikkatte alınarak Kocaeli Vilayeti'nde konuk edilen, 1935 Aralık ayında Romanya'dan Cumhuriyet ve Nazım vapurlarıyla getirilen dört bine yakın göçmene de toprak verilmek için çalışmalara başlandı. Bina ve toprakları verilemeyerek Trakya'da toplanmış olan muhacirlerin gerekli ihtiyaçları sağlanmadan, yerleşik bir hale getirilmeden buraya yeniden muhacir kabul edilmesi uzun zamandan beri evlerinde misafir olarak göçmen oturtulan yerli halkın sıkıntısını arttıracak gibi bu sene içinde Trakya'da on binden fazla göçmen evi yaptırmakta mümkün olmayacağından, muvafık görülmemektedir. Trakya'daki toprak ve ev sıkıntısı ve muazzam inşaat karşısında bu sene Romanya, Bulgaristan ve Yugoslavya'dan gelecek olan yirmi beş bin muhaciri Anadolu'nun Ankara, Yozgat, Kayseri, Niğde, Konya, Adana Vilayetlerinin muhtelif kazalarında tespit edilmekte olan boş topraklarda yerleştirilmesi gerekmektedir. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi 1934 ve 1935 senelerinde Trakya'ya yerleştirilen muhacirlerden 10.000 aile henüz açıkta ve yerli evlerinde misafir vaziyetindedirler. Bunlara ev yapılmadan bu sene gelecekleri bu belgeye gönderilenlerin barınmalarına imkân olmadığı için yerli halkın ve burada mevcut muhacirlerin ihtiyacını bir kat daha arttıracaktı. Bunun üzerine Trakya'ya yeniden muhacir kabul edilmesi sıkıntısını arttıracak anlaşıldığından gelecek olan 25 bin kadar göçmenin Ankara, Yozgat, Kayseri, Niğde ve Adana vilâyetlerinin muhtelif kazalarında tespit edilmekte olan boş topraklarda yerleştirilmeleri kabul edildi.⁹⁷

Trakya Umumî Müfettişliği mıntıkasındaki valiler Tekirdağ'da Umumî Müfettiş General Kâzım Dirik'in başkanlığında toplantı yaptılar ve toplantıda alınan kararları da Ankara'ya bildirildiler. Bu toplantıda başlıca göçmen işleri, ziraat işleri, maarif işleri ve sağlık işleri

⁹⁵“Göçmenlere buğday dağıtıldı”, *Haber Akşam Postası*, 22 İlkânun 1935.

⁹⁶“Göçmenler”, *Özdilek*, 20 Temmuz 1936; “Göçmen Akını”, *Akşam*, 21 Temmuz 1936.

⁹⁷BCA, 030.18.01.02.65.50.14.

görüşüldü. 1937 yılı itibari ile Trakya'nın ziraat işleri iyiydi. Maarif ve sağlık işlerine de çok önem verilmekteydi. Bu yıl Romanya'dan gelecek göçmenlerin yerleşecekleri yerler tespit edildi. Göçmenlerin nakliyatına Haziran ayında başlanacaktı.⁹⁸

1937 yılı itibari ile Romanya'dan 15.000, Bulgaristan'dan 10.000 olmak üzere 25.000 göçmen gelecekti. Romanya'dan gelecek göçmenlerin hepsi Trakya mıntıkasına yerleştirilecekti. Bulgaristan'dan gelecekler de mühim bir kısmı Ege mıntıkasına ve geri kalanı da Anadolu'nun muhtelif yerlerine iskân edileceklerdi. Trakya mıntıkasında gelecek muhacirlerin iskân edilmeleri için gerekli tedbirler alınmıştı. Trakya'nın Çorlu, Kırklareli, Tekirdağ ve diğer yerlerinde birçok göçmen köyleri kuruldu ve on bine yakın ev yaptırıldı. Buralara önceki yıllardan Romanya ve Bulgaristan'dan gelen muhacirler yerleştirildi. Diğer taraftan yeni muhacirlerin iskânları için de evler yaptırılacaktı.⁹⁹ Romanya Hükümeti, gerçekleşen göçler esnasında göçmenlerin rahat bir şekilde göç edebilmeleri için gerekli kolaylıkları sağladı. Bükreş Büyükelçisi Hamdullah Suphi'nin de aldığı tedbirlerle göçmenler kolaylıkla göç ettirildi. Bulgaristan Hükümeti, oradaki Türk halka gerekli kolaylığı sağlamadığı gibi eziyet ediyordu. Halk biran önce Türkiye'ye göç etmek için sınır kapısında bekliyordu. Göçmenlerin, ellerindeki mallar bölge halkı tarafından zorla alınarak beş parasız, perişan bir halde göç etmek zorunda kaldılar.

3.3. Göçmenlere Yapılan Yardımlar

Hükümet, yerini yurdu bırakarak göç eden göçmenlere gerekli yardımlarda bulunmayı da ihmal etmedi. Türkiye'ye Bulgaristan, Yugoslavya ve Romanya'dan gelecek ve hükümetin göstereceği yerlerde oturmayı kabul edecek olan göçmenlere hükümet tarafından arazi verildi. Aynı zamanda bunların ev sahibi olmaları için de hükümet tarafından yapılacak olan ev, hayvan damı, samanlık ve emsali binalara gerekli olan kerestenin o civardaki hükümet ormanlarından kesmelerine taşlarının da en yakın taş ocaklarından çıkarmalarına müsaade edilmesi kararlaştırıldı. Bu göçmenlere verilecek olan arazinin tapusu da o arazide bir imar yapıldığı zaman verilmesi uygun görüldü. Yapılacak binaların mimari tarzları hakkında hükümet bir plân kabul etti ve bu doğrultuda yapılacak evler tasarlandı.¹⁰⁰

Göçmenler, Türkiye'ye gelmeye başladıkları vakit kendilerine önceden yapılan ev olmadığı için 1934 yılı İskân Kanunu¹⁰¹'nin verdiği yetkiye dayanarak yerli halkın evine geçici olarak yerleştirildi. Ayrıca kıştan evvel gelenlere yine kendileri ile yerli halk çalıştırılmak sureti ile bir miktar ev yapıldı, önemli bir çoğunluk ise kışı yerli halkın evinde geçirdi. 1934 yılında gelen göçmenler ile 1935 yılı bahar ve yaz mevsiminde gelenlerin evlerini yaptırmak için kerpiç yapımına göçmenler tarafından başlandı. 1935 Mayıs'ında hükümetin verdiği tahsilât ile bir miktar kiremit, cam, menteşe, kereste gibi inşaat malzemesi satın alındı ve evlerin yapımına başlansa da yeterli kerestenin tedarik edilmemesi nedeniyle çatılar henüz örtülemedi. Çatıları örtülemeyen evlere göçmenler yerleştirilemeyeceği için Zingal Orman Şirketi ile yapılan görüşmelerden sonuç alınarak dört bin metrekare çatılı kereste alındı. Ayrıca Çanakkale, Bayramiç, Biga Orman dairelerince de bölgeye kereste gönderilmesi kesinleşti. Buralardan gelecek malzeme ile 1935 yılı içerisinde gelecek göçmenlerin evleri yılsonuna kadar örtülecektir. Bununla birlikte 1936 ve diğer yıllarda gelecek göçmenlerin evlerinin inşaatında bu yıl olduğu gibi gecikme yaşanmaması için Romanya'dan kereste getirilmesi konusunda Bükreş Elçisi Hamdullah Suphi Bey temaslarda bulundu. Son alınan bilgilere göre Romanya

⁹⁸“Trakya Valileri toplantısı bitti”, *Son Posta*, 5 Mayıs 1937; “Trakya bu yıl içinde 36 göçmen daha yerleştirilecek” *Son Posta*, 17 Mayıs 1937.

⁹⁹“Göçmen nakline başlanılıyor” *Son Posta*, 24 Haziran 1937.

¹⁰⁰“Yeni Gelecek Muhacirler”, *Halkın Sesi*, 26 Eylül 1934.

¹⁰¹ Detaylı bilgi için bknz; *Resmî Gazete*, 21 Haziran 1934, 2733.

Hükümeti ve kereste tacirleri ile devam eden görüşmeler olumlu geçmiş, yakında bu ülkeden de kereste gelmeye başlayacak ve böylece kereste sıkıntısı giderilmiş olacaktı.¹⁰²

Romanya'dan gelen göçmenler yukarıda da ifade edildiği üzere vapurlarla liman kentlerinden ve bilhassa Köstence'den alınmakta ve yerleştirilecekleri iskân mıntıkalarına göre Kavak, Tuzla, Urla ve Marmara Ereğlisi'ndeki sevk merkezlerine getirilmekte ve burada azami bir hafta kalmaktaydılar. Göçmenler buralarda tesis edilen kamplarda sıhhi muayeneye tabi tutulmakta, eşyaları dezenfektasyondan geçirilmekte, tabiiyet ve gümrük muameleleri yapılmaktaydı. Kamplarda iâşe temini ve sıhhi işlemler Kızılay tarafından yerine getirilmekteydi. Gümrük, Sağlık ve Nüfus işlemleri tamamlanan göçmenlere "sevk kâğıtları" verilmekte ve iskân birimlerine sevk edilmekteydiler.¹⁰³

25 Aralık 1934'te muhacirlere ve muhtaç çiftçilere ödünç tohumluk ve yemeklik dağıtılması hakkında kanun tasarısı Cumhurbaşkanlığına sunuldu. Ertesi gün kabul edilen bu 2056 numaralı kanunla hükümet adına Ziraat Bankası'nca satın alınıp alım merkezlerindeki depolarda bulunan buğdaylardan muhacirlere ve kuraklık gören veya dolu, sel gibi afetlere uğrayan çiftçilere mal olduğu fiyatıyla veya aynen tahsil olunmak üzere Vekiller Heyeti kararıyla tohumluk ve yemeklik dağıtılmasına karar verildi.¹⁰⁴ Trakya'ya yerleştirilen göçmenlerin bir kısmı da tohumunu alarak, ekime başladılar. Ziraat Bankası göçmenlere 60 ton buğday dağıttı.¹⁰⁵

Havaların soğumaya başlaması ve hatta Balkanlarda karın diz boyunu geçmesi bile göçmen akınını durdurmadı. Oturdıkları memleketlerde gördükleri baskılar neticesinde yerini yurdunu bırakarak perişan ve on parasız bir halde Türkiye'ye sığınan göçmenlere başta Trakya Umumi Müfettişliği olmak üzere hükümet teşkilatı ve halk tarafından büyük ilgi gösterilip yardımlarda bulunuluyordu.¹⁰⁶

Trakya'nın bütün ihtiyaçlarını göz önünde bulunduran Umumi Müfettiş İbrahim Tali Bey, göçmenlerin barındırılması hususunu da düşünerek kendilerine ev yapmaları için kereste verilmesini kararlaştırdı ve bu keresteleri satın almak üzere iskân müşaviri Hulusi Bey'i Mersin'e gönderdi. Müşavir Hulusi Bey, Mersin'de 3000 metre-mikâbı kereste satın alıp geri dönmesi planlandı.¹⁰⁷ Trakya'ya yerleştirilmiş olan göçmenler için ilkbaharda yeni evler yapılmasına karar verildi. Yapılacak evlerin kerestelerinden bir kısmı Mersin'den getirildi. Yeni yapılan bu köyler Örnek Köyü olarak yapılacaktı.¹⁰⁸

Lüleburgaz'a gelen göçmenlere dağıtılmak üzere Ziraat Bankası'na 400 ton buğday geldi ve bu buğdayların göçmenlere dağılmasına başlandı. Böylece göçmenlere yemelik ve tohumluk buğday dağıtılmış olacaktı.¹⁰⁹ Gelen bu göçmenlere buğday dağıtımı şu şekilde yapılmaktaydı: Yemeklik buğdaylardan büyüklere 120'şer, küçüklere 63'ar kilo, tohumluklardan nüfus başına 50 ve ayrıca her ev için 50 kilo verilmektedir. Bugüne kadar Tekirdağ mıntıkasındaki göçmenlere 662.450 kilo tohumluk, 50.000 kilo yemeklik ve Çanakkale'deki göçmenlere de

¹⁰² Ömer Metin, *Atatürk Dönemi Türkiye-Romanya İlişkileri (1928-1938)*, (Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi), Ankara 2011, s.216-217; BCA, 030.10.0.0/72.475.2.

¹⁰³ BCA, 030.10/116.811.6; "Memleketimize Gelen Muhacirler İçin", *Hâkimiyet-i Milliye*, 30 Eylül 1934; "3000 Göçmen", *Son Posta*, 14 Birinci Kanun 1935; "Göçmen İşlerimiz", *Ulus*, 29 Mayıs 1936; "İskân ve göçmen işleri", *Ulus*, 16.8.1937.

¹⁰⁴ Resmi Gazete 29 Aralık 1934, S:2892.

¹⁰⁵ "Muhacirlere buğday veriliyor", *Zaman*, 20 Kânunuevvel 1934, s.4.

¹⁰⁶ "Trakya'da İskân Vaziyeti", *Milli Gazete*, 24 Birinci Kanun 1934.

¹⁰⁷ "Göçmenlere Kereste Dağılıyor", *Halkın Sesi*, 29 Birinci Kanun 1934.

¹⁰⁸ "Trakya'ya yerleştirilen göçmenler", *Milliyet*, 11 İkincikanun 1935.

¹⁰⁹ "Göçmenlere Yardım", *Özdilek*, 14 İkinci Kanun 1935.

50.000 kilo tohumluk ve 50.000 kilo da yemelik buğday dağıtıldı. Bu yardımlardan başka göçmenlerin pek fakir bulunanlarına pamuklu, çorap, çamaşır ve ayakkabı dağıtılmasına karar verildi.¹¹⁰ Bunun üzerine Hilâl-i Ahmer Cemiyeti tarafından yardımda bulunuldu. Göçmenlerden büyüklere 800 gömlek, 370 yelek, 750 çift çorap, 350 don, 15 çift potin ve küçüklere de 30 kalın fanilâ, 75 fanilâ, 400 çift çorap 600 don, 1300 metre şerit, 30 çift potin ve 70 çift iskarpın dağıttı.¹¹¹

Edirne'ye gelen göçmenlerden yardıma muhtaç olanlara verilmek üzere aşağıdaki listede yazılı eşyalar Eskişehir ambarlarından gönderilmekteydi.¹¹²

Tane	Eşya
175	Don Amerikan
25	Don Amerikan çocuk için
175	Gömlek Amerikan
25	Gömlek Amerikan çocuk için
200	Ceket keten
200	Pantolon
200	Kaput
200	Çorap yün (çift)
200	Yelek battaniyeden
200	Kasket
18	Hırka pamuklu

Bu eşyalar Kızılay Cemiyeti ve İskân memurları tarafından gerçekten yardıma muhtaç göçmenlere verilirdi. Yardım edilen göçmenlerin isim ve kimliklerini gösterilmeleriyle kendilerine dağıtılacak ve her ay sonuna kadar yapılan dağıtım için yine bu memurlar tarafından aylık bir mazbata hazırlanarak Kızılay Genel Merkezine gönderilecekti.¹¹³

Dâhiliye Vekâleti, Trakya için geniş bir iskân programı hazırladı. Bu program Trakya Umumî Müfettişi Bay İbrahim Tali'nin de katılımıyla toplanan yüksek iskân komisyonunda bir kere daha gözden geçirildi. Bakanlık bu programın tatbiki için 1935 bütçesiyle Kamutaydan bir milyon lira tahsisat istemektedir. Programın esaslarına göre gelen muhacirler Trakya'ya

¹¹⁰“Trakya'ya 18400 muhacir yerleştirildi”, *Zaman*, 14 Kanunisanı 1935,s.4.

¹¹¹“Göçmenlere yardım”, *Zaman*, 13 Şubat 1935, s.4.

¹¹²*Kızılay Arşivi*, Kutu 2101-173.

¹¹³*Kızılay Arşivi*, Kutu 2101-169.

yerleştirilmek üzere Trakya'da teftiş yapılacak, gelen ve gelecek muhacirler için 80 ile 100 bin ev yaptırılacaktı.¹¹⁴ Bunun üzerine Tekirdağ'da Romanya ve Bulgaristan'dan gelen göçmenlerin yerleştirildikleri yerlerde evlerinin yapılmasına başlandı.¹¹⁵ Ziraat Vekâleti kereste ihtiyacı noktasından bu işle meşgul olmaktaydı. Vekâlet büyük kereste fabrikalarıyla kereste tüccarlarına müracaat ederek kaç kuruştan kaç metre-mikâbı kereste verebilecekleri soruldu. Alınacak cevaplar evlerin yapılması hazırlığında bir esas olacaktı. Şimdiye kadar gelen ve gelecek muhacirler için Trakya'da muhtelif yerlerde 24-25 bin kadar muhacir evi yapılması düşünülmüyordu. Ancak evlerin ahşap mı ya da kârgir¹¹⁶mi olması konusunda bir karara varılamadı. Yapılan tetkikler neticesinde hangi tarz inşaatın ucuz, dayanıklı ve sağlam olduğu anlaşılırsa o tarz kabul edilecekti. Zingal kereste fabrikası bu evlerin portatif tarzda yapılması için ziraat vekâleti nezdinde teşebbüste bulunmaya karar verildi. Fabrikanın Müdürü Tefik Âli Çınar Bey, "Muhacir evlerinin portatif yapılması kabul edilirse gerekli keresteleri Ayancık'tan Tekirdağ'a sevk edilecektir. Muhacirlerin hemen hepsi ziraat ile meşgul olduklarından portatif numunelerini buna göre hazırlamaktayız. Evlerin yanında sıhhi hayvan ahırları vesaire gibi şeyler de bulunacaktır. Yaptığımız hesaplara göre, portatif evler taş binalardan yüzde kırk oranında daha ucuza mal olacaktır." dedi.¹¹⁷

Trakya'da yapılması düşünülen göçmen evlerinin Tekirdağ'a ait olanları yapılmaya başlandı. Ankara imar müdürlüğünün projelerine göre iki oda ve bir ahırdan ibaret olan bu evlere lâzım olan kereste, kiremit ve sair gereçler geldi.¹¹⁸ Yapılan hazırlıklardan sonra göçmenler için Lüleburgaz'da da inşaat başlandı ve evlerin birçoğunun temelleri bitilirdi. Hatta Çorlu'da da inşaat başlanması planlanmaktaydı.¹¹⁹ Burgaz'da göçmen evlerinin yapımı devam ettiği gibi yeni gelen göçmen kabilelerinden 117 nüfus mecburen ilçe içerisinde bulunan köylere serpiştirildi.¹²⁰

Trakya'ya yerleştirilecek göçmenlere yapılacak evler için gerekli malzeme ve kerestenin ihalesi yapıldı.¹²¹ ve bu göçmenlere yapılacak evler için 300.000 liralık kereste vesaire malzeme satın alındı.¹²² Çorlu, Muradlı ve Tekirdağ havalisinde yapılmakta olan göçmen evleri inşaatının Kasım ayı sonuna kadar bitirilmesi ön görülüyordu. Yapılacak olan 1500 evin yarı inşaatı bitmiş sayılırdı. Ev inşası için lâzım gelen malzemeyi hükümet vermekte ve inşaat masrafı 37 lira tutmaktaydı. Bu evler için Tekirdağ'a Kütahya fabrikasından önemli miktarda kiremit gönderildi.¹²³

Lüleburgaz'ın köylerine yerleştirilen göçmenlerin evleri bitirilmek üzereydi. 267 evden 146'sı tamamlanmış sayılırdı. 79 evin duvarları bitirildi. Dört marangoz kapı ve pencereleri hazırlamaktaydı. Bu göçmenlere aynı zamanda 91 ton yemeklik buğday dağıtıldı ve şimdiye kadar da 352 öküz, 146 pulluk verildi. Tarla dağıtılmaya da başlandı.¹²⁴ Trakya'ya yerleştirilen göçmenlere tohumluk ve öküz dağıtıldığı bu süreçte göçmen yerleştirme işi de devam etmekteydi. Kış bastırmadan evvel göçmenlere ev inşa etmek için yapılan çalışmalar önemli bir ilerleme gösterdi. Tekirdağ fabrikatörlerine 3000 evlik kapı ve pencere çerçevesi siparişi

¹¹⁴Trakya'da 100 bin ev yaptırılacak iskân programı hazırlandı", *Milliyet*, 8 Mart 1935.

¹¹⁵"Tekirdağ'a gelen göçmenler", *Kurun*, 7 Nisan 1935.

¹¹⁶Kârgir ev: Kolon yerine taş, tuğla ya da betondan yapılmış duvarlar ile ayakta duran evlere denir.

¹¹⁷"Trakya'da Muhacirler İçin 25 Bin Ev Yapılacak", *Akşam*, 14 Nisan 1935.

¹¹⁸"Trakya'da göçmen evlerinin yapılmasına başlanıldı", *Zaman*, 28 Mayıs 1935, s.1.

¹¹⁹"Göçmen Evleri", *Milli Gazete*, 12 Haziran 1935.

¹²⁰"Burgaz'da Göçmen Evleri", *Milli Gazete*, 26 Haziran 1935.

¹²¹"Romanya göçmenleri", *Zaman*, 14 Temmuz 1935, s.2.

¹²²"Romanya'dan 150000 Müslüman 250000 Hristiyan Türk Gelecek", *Haber Akşam Postası*, 16 Temmuz 1935.

¹²³"Göçmen Evleri", *Akşam*, 21 Eylül 1935.

¹²⁴"Göçmen Evleri ve Yardım", *Özdilek*, 16 Eylül 1935.

verildi. Bunlar beş ay içinde parti parti teslim edilecekti. Ayrıca göçmenlere yiyecek ve tohumluk olmak üzere on milyon kilo buğday Ziraat Bankası'na hazırlanmaktaydı. Dört bine yakın çift öküz de satın alınarak göçmenlere dağıtıldı. Göçmenlere dağıtılmak üzere İstanbul'da da binlerce pulluk hazırlandı.¹²⁵ Lüleburgaz Ziraat Bankası'na ilçe ve Vize ilçesi göçmenlerine dağıtılmak üzere 2000 ton ekin gelecekti.¹²⁶ Trakya'ya gelip yerleşen göçmenlere yemeklik ve tohumluk buğdayları Uzunköprü Ziraat Bankası tarafından dağıtılmasına devam edildi. İskân bölgesine yerleşen göçmenlerden bazıları yemeklik ve tohumluk buğdaylarını aldı ve tarlalarının başına geçerek tohumlarını ekmeye başladı. 24 Kasım'da Bulgaristan'dan Lüleburgaz'a son katile olarak 80 hane göçmen geldi ve Emirali Çiftliği ile Ayvalı Köyü'ne yerleştirildi.¹²⁷ Göçmenlere verilmek üzere gönderilen 150 vagon buğday tamamen dağıtıldı. Ziraat Bankası da Trakya'dan aldığı buğdaylardan tohumluk ayırarak göçmenlere dağıttı.¹²⁸

1935 yılının son ayında gelen göçmenler Romanya'nın Köstence, Silistre, Tetrakan şehir ve köylerinden gelenlerdi. Bir kaç günlüğüne Karaağaç konuk evinde konuklayan göçmenlere yiyecek, sıcak çorba ve yemek verildi. Sağlık durumları ile de ayrıca ilgilenildi ve hepsine banyo yapma imkânı sağlandı. Bu göçmenlerin önceden gelecekleri bildirildiği için göçmenler için Vali Osman Şehirbaşlar, evler işini vaktinde halletti ve göçmenler gelir gelmez bir iki gün içinde kendilerine ayrılan evlere yollandı. Edirne merkezine gelen Romanya göçmenlerinin tutarı 315 evden 1180 nüfustur. Bu göçmenlerden 92 evden 364 nüfus Edirne'ye, 223 evden 816 nüfusta Edirne merkez köylerine dağıtıldı. Merkez köylerinde yapılmakta olan bir kaç ev bitirildi ve göçmenler yeni evlere girdiler. İlk fırsatta yazın Edirne merkezinde 2000 göçmen evi daha yapılacaktı. Bu evler için kerestelerin bir kısmı Edirne'ye geldi, gelecek olanlarda 30 vagondu. Göçmenlere yiyecek, aynı zaman da çok fakir olanlara da ayakkabı verilmesi düşünülüyordu. Hayvanlarına da saman ot yem verildi.¹²⁹

İki ay boyunca Lüleburgaz'ın köylerine iskân edilmiş olan göçmenlere nihayetinde İmrallı'da 1500, Ahmetbey'de 1200, Akçeköy'de 1400, Küçükkarıştıran'da 1300, Büyükkarıştıran'da 2460, Karamürselli'de 1400, Seyitler'de 700, Davutlu'da 1700, Çenkilli'de 2250 dekar arazi verildi. Bu ilçede göçmenlere 340 kadar göçmen evi yapıldı ve çatı altında kalan 70 evin de bir an evvel bitirilmesi için gerekli emirler verildi.¹³⁰ Aynı zamanda Trakya'da yeni yapılan göçmen köylerinin ağaçlandırılması için bir kaç bin ağaç fidanının İzmir Karşıyaka'daki orman fidanlığından tedarik edilerek gönderilmesi kararlaştırıldı.¹³¹

Trakya'ya yerleştirilen 60 bin muhacirin toprak sahibi edilmeleri için Tapu ve Kadastro Umum Müdürlüğü Trakya kadastrounun yapılmasını istedi. Kadastro Fen Başmüfettişi Halit Ziya 14 Nisan 1936'da bu iş için Ankara'dan İstanbul'a gitti. Halit Ziya burada kaldığı müddetçe Trakya'ya gönderilecek kadastro heyetlerinin tayini ve seçimi işiyle uğraşacaktı. Belirlenen heyet 1 Mayıs'ta Trakya'ya hareket edip bu işlerle ilgilenecekti.¹³²

Göçmenlere ev yapımı devam etmekteydi. Bir göçmen evinin yapılabilmesi için gerekli olan bütün malzemenin kafesi Tekirdağ'dan gönderilmekteydi. 30 evli bir köy neredeyse bir haftada 70-100 evli bir köy haline gelmekteydi. Yapılan evlerin yanı sıra göçmen çocuklarının okuma

¹²⁵“Trakya'ya yerleştirilen göçmenler”, *Haber Akşam Postası*, 30 Eylül 1935.

¹²⁶“Göçmenler için ekin”, *Özdilek*, 4 İkinci Teşrin 1935.

¹²⁷“Trakya'da Göçmen İşleri”, *Yeni Asır*, 26 Teşrinisani 1935.

¹²⁸“Göçmenlere buğday dağıtıldı”, *Haber Akşam Postası*, 22 İlkânun 1935.

¹²⁹“Köstence Göçmenleri”, *Akşam*, 18 Kânunuevvel 1935; “Bu yıl Romanya ve Bulgaristandan Türkiye'ye 25000 gelecek”, *Ulus*, 17 Nisan 1936.

¹³⁰“Göçmenlere Toprak Dağıtılıyor”, *Yeni Asır*, 25 Kânunuevvel 1935; “Göçmenlere Dağıtılan Erazi”, *Özdilek*, 16 Birinci Kanun 1935.

¹³¹“Göçmen köylerinin ağaçlandırılması için”, *Ulus*, 26 İlkânun 1935.

¹³²“Trakyanın kadastro”, *Son Posta*, 15 Nisan 1936.

ihtiyaçlarını karşılamak için Muratlı'da bir ilkokul yaptırıldı. Diğer köylerde de en kısa zamanda ihtiyaca cevap verecek kadar okullar açılacaktı. Trakya Umumî Müfettişi General Kâzım Dirik memleketin imarı, göçmenlerin yerleştirilmesi ve iskân edilmesi işiyle yakından ilgilenip, köylerde bu işte çalışan en ufak memurlarla bile temaslar kurarak direktifler vermekteydi.¹³³

Diğer taraftan göçmen köy ve evlerinin inşaatı hararetle devam etmekteydi. Bu köylerde örnek olacak kadar güzel ve temiz bir hayat ve çalışma tarzı takip ediliyordu. Ziraat Vekâletinin gönderdiği burgu makinelerde ve hususî ustalarla 10-40 metre arasında kuyular açılmakta, tulumbaları takılmakta ve çevreleri taş ve betonla örtülmekteydi. Göçmenlerde en az 18 bin pulluk çalışıyor, çeşitli tohumlar ekiliyordu. Aynı zamanda Edirne, Lüleburgaz ve Çerkesköy'de yeni göçmenlerin üç yağ fabrikası açıldı.¹³⁴

Trakya'nın muhtelif mıntıkalarına şimdiye kadar 90 bin muhacir yerleştirildi ve bunlar için de on bin ev inşa edildi. Bu inşaatlarla Trakya'da öbek öbek köyler, nahiyeler meydana geldi. İlâve edilen göçmen evleri ile de birçok Trakya kasabalarının manzarası tamamen değişti. Muradlı nahiye merkezine yerleşmiş göçmenlerin adedi 2.444'tü. Bundan başka Muradlı'ya tabi Sarılar köyüne 304 ev 766 nüfus, Aşağı Sevindikli'ye 56 ev 194 nüfus, Yukarı Sevindikli'ye 36 ev 118 nüfus, Kırk Kepenekli'ye 76 ev 366 nüfus, 9 Ballı Hoca'ya 114 ev 525 nüfus, Çevrimkaya'ya 7 ev 35 nüfus yerleştirildi. 1936 senesinde Romanya ve Bulgaristan'dan gelen bu göçmenler tamamen yerleştirilecekti. Hoca Aydın çiftliğinde de 33 ev ve 164 nüfus göçmen vardı. Muradlı nahyesinde 1466 ev daha inşa edildi ve nüfusu 5.354 kişi arttı. Trakya'da yapılan göçmen evleri, hepsi birer katlıdır kırmızı kiremitli çatıları beyaz duvarları ve bahçeleri ile sıra sıra dizilidirler. Bunların bazıları tek bazıları çift kapılıdır. Çift kapılılar iki hane içindi. Her göçmen evi iki odalıydı. Ayrıca evin arkasında göçmenin hayvanına mahsus bir ahır ve abdesthane, her ev de bir bahçe içindedir. Bundan başka şimdiye kadar yalnız Muradlı'da yerleşen göçmenlere 73 bin 553 kilo tohumluk buğday dağıtılmış göçmenler bunlarla 36.267 dekar arazi ekti ve mahsul aldı. Trakya'da göçmem iskân işi süratle devam etmekteydi. Yeni gelecek göçmenler için bu yıl Edirne merkez kazası ile Uzunköprü Meriç ve İpsala kazaları dâhilinde 390 tek, 112 çift ev yapılacaktı. Keşan kazasında da 130 göçmen evinin inşasını yapılması kararlaştırıldı. Kırklareli vilayetinin Vize, Burgaz ve merkez kazalarından başka Demirköy kazasında ve tespit edilen yerlerde 85 Lüleburgaz kazasında 106 evin yapılması için hazırlıklara başlandı.¹³⁵

Gelen göçmenlere evler yaptırıldığı gibi sanatkâr göçmenlerin sanatlarını yapabilecekleri birer dükkân veya sanatlarını icra ettikleri bir yer temin edildi. Ancak kendini sanatkâr olarak gösteren göçmenlerin gerçekten bu sanatı icra edip etmedikleri belirlenecekti. Sanatkârlara verilecek döner sermayenin nakden değil de, sanatlarını icra edebilecekleri alet ve edevatın temin edilmesi sağlanacaktı.¹³⁶

1938'de Edirne'nin Kıyık mahallesinde 65 evlik bir göçmen mahallesi yapıldı ve tamamı bir aya kadar bitirilecekti. Romanya göçmenleri kadın, erkek ve çocukları ile bahçelerini ağaçlamaya çalışıyorlardı. Vali ile General Kâzım Dirik, buraları sık sık ziyaret ediyordu. Kendilerine muhtelif ağaçlar verildi. Trakya'daki kazalarda birkaç hükümet konağı, cezaevi ve Halkevleri yapılacaktı. 1938 de en az 5.000 göçmen evi yeniden yapılacak ve bazı çiftlikler de alınacaktır.¹³⁷ Anavatana göç eden göçmenlerin evleri yaptırılıp yerleşik duruma geçirildiler.

¹³³“Trakya Göçmen mıntıkasında iskân faaliyeti”, *Son Posta*, 3 Birincikanun 1936.

¹³⁴“Trakya'ya bu yıl içinde 36 bin göçmen daha yerleştirilecek”, *Son Posta*, 17 Mayıs 1937.

¹³⁵Şevket Hıfzı Rado, “Güzel Trakya'da Bir Dolaşma”, *Akşam*, 18 Temmuz 1937.

¹³⁶“San'atkâr Göçmenlere Sermaye”, *Son Posta*, 22 Temmuz 1937.

¹³⁷“Yeni göçmen evleri”, *Anadolu*, 8 Mart 1938.

Göçmenler yaşadıkları zorlu dönemin sıkıntılarını üstlerinden atmaya çabalıyorlardı. Yetkililer yerleşik duruma geçen göçmenlerin sorunlarını sağlık, ekonomi, barınma gibi yaptıkları yardımlarla çözmeye çalıştı. Göçmenler sağlanan bu kolaylıklardan sonra tarımla uğraşanlar ekinlerini ekti ve mahsul almaya başladı, sanatkâr olanlarda dükkânlarını açıp sanatlarını icra etmeye başladılar.

Sonuç

Tarihin göçle özdeşleştiği Balkan yarımadasından Türkiye coğrafyasına doğru gerçekleşen göçlerde 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra büyük artış oldu. XX. yüzyılın ilk çeyreğinde Balkanlarda meydana gelen siyasi olayların etkisiyle göçler devam etti. Osmanlı Devleti'nin tarihi mirası üzerine kurulan Türkiye Cumhuriyeti birçok açıdan olduğu gibi, göç meselesini de Osmanlı'dan devralmak zorunda kaldı. Genç Cumhuriyet'in idaresi, uluslaşma politikasına uygun olarak savaşlarda yaşanan insan kayıplarının ortaya çıkardığı boşlukları doldurmak ve ekonomik hayatı canlandırmak amacıyla çalışmalara başladı. Bu aşamada ilk olarak nüfus politikalarına hız verildi ve ülke nüfusunun artırılması için çareler arandı. Akla ilk gelen çare ise farklı etnik ve dini unsurlardan bir an evvel kurtulup, yerlerine aynı dil, din ve kültürden insanların getirilmesi oldu. Yeni kurulan Türk Devleti'nin ihtiyaç duyduğu nüfus bu şekilde sağlanmış olunacaktı. Bu doğrultuda Balkanlar'da mevcut olan Türk nüfus, Anadolu topraklarına doğru göç etti.

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti için, millî devlet olma yolunda büyük önemi bulunan bu göçlere ve iskân politikalarına ihtiyaç bulunmaktaydı. Toplu göçlerden dolayı ülkede yaşanan olumsuzluklar sonucu, iskân politikası dâhilinde 1934 yılında bir "İskân Kanunu" çıkarıldı, gelen bu göçmenler için yeni düzenlemeler yapıldı. Romanya Hükümeti, gerçekleşen göçler esnasında göçmenlerin rahat bir şekilde göç edebilmeleri için gerekli kolaylıkları sağladı ve Bükreş Büyükelçisi Hamdullah Suphi'nin de aldığı tedbirlerle göçmenler kolaylıkla göç ettirildi. Ancak Bulgaristan Hükümeti, Romanya Hükümeti'nin aksine oradaki Türk halka gerekli kolaylığı sağlamadığı gibi eziyet ediyordu. Romanya ve Bulgaristan ile yapılan anlaşmalarla gerçekleşen göçler, gerek göç hareketi, gerekse iskân işinde daha sistemli bir yol izlenmesini sağladı. Uygulanan iskân politikasıyla, Balkanlar'dan gelen bu nüfusa sahip çıkarak, bir an önce üretici olmaları sağlamaya çalışıldı ve bu amaca hizmet edildi. Bu amaca yönelik olarak da sağlık, ekonomi, tarım ve bayındırlık politikaları uygulandı. Nitekim Romanya'dan ve Bulgaristan'dan gelip Trakya'ya yerleşen göçmenler uygarlık düzeyi gelişmiş, çalışkan bir nüfustu. Bu göçmenlerin Türkiye'ye oldukça getirisi oldu. Trakya bölgesine yapılan iskânlar neticesinde bölge nüfusu iki üç kat artmış oldu. 1937-1938 dönemlerinde göçmenlerin beraberlerinde getirmiş oldukları döviz, petrol ve kereste ise gelişen Türkiye ekonomisine önemli katkılar sağladı. Trakya göçmenlerin ilk iskân edildiği ve Anadolu'ya geçecek göçmenlerin ilk uğrak yeri olması nedeniyle önemli bir yer olarak görüldü.

Romanya'dan 1923-1938 yılları arasında Türkiye'ye göç eden göçmenlerin sayısı 1938 yılı sonlarına kadar Bulgaristan'dan gelenlerin 3/1'i kadardı. Atatürk döneminde Trakya bölgesine toplamda 90 bin kadar göçmen iskân edildi. Gaye Trakya'nın nüfusunu arttırmak, ekilmemiş saha bırakmamaktı. Göçmenler yerleştikleri sahalara kolaylıkla alışmakta, yerleşik vaziyete geçerek yerleşmektedirler. Bu parametrede Türkiye, göçmen-iskân politikasıyla ulusallaşmayı hedef olarak belirledi. Bu yönde nüfusun homojen bir hale gelmesi için ulus-kimlik bağlamında bir politik tavrı benimsedi.

Kaynakça

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi(BCA)

BCA, 030.10/116.809.3.

BCA,030.18.1. 1/8355.20.

BCA, 030.10.0.0/116.811.6.

BCA, 030.10/81.530.20.2.

BCA, 030.10/116.810.13

BCA, 030.18.1.1./54.34.11

BCA, 030.10/72.474.6

BCA, 030.10.0.0/72.475.2.

BCA, 030.10/116.811.6

BCA.030.10/247.662.14

Cumhurbaşkanlığı Arşivi

Cumhurbaşkanlığı Arşivi, IV-16-6. 47-6-8

Kızılay Arşivi

Kızılay Arşivi, Kutu 2101-173.

Kızılay Arşivi, Kutu 2101-169.

RESMÎ YAYINLAR

Resmi Gazete

TBMM Zabıt Ceridesi

Türkiye ile Romanya Arasında Ankara'da 17 Teşrinievvel 1933 Tarihinde İmzalanan Dostluk, Ademi Tecavüz, Hakem ve Uzlaşma Muahedesi'nin Tasdikına Dair Kanun, Ankara 1933.

GAZETELER

"10 Günde Gelen Göçmenler", *Akşam*, 20 Eylül 1935.

"108 Göçmen Geldi", *Milli Gazete*, 29 Nisan 1935.

"2000 göçmen", *Kurun*, 12 Birinci Teşrin 1935.

"30.000 Göçmen", *Özdilek*, 16 Eylül 1935.

"3000 Göçmen", *Son Posta*, 14 Birinci Kanun 1935.

"88 Göçmen Daha Geldi", *Milli Gazete*, 13 Aralık 1934.

"Bu yıl 25 bin Göçmen getirilecek", *Son Posta*, 28 Mayıs 1937.

"Bu yıl 25 bin Göçmen getiriliyor", *Son Posta*, 3 Haziran 1937.

"Bu yıl Romanya ve Bulgaristandan Türkiye'ye 25000 gelecek", *Ulus*, 17 Nisan 1936.

"Bulgaristan Türkler için cehennem oldu!", *Zaman*, 23 Eylül 1934.

"Bulgaristan'da ki Türkler Dobruca'ya iltica ediyor", *Hâkimiyet-i Milliye*, 15 Eylül 1934.

- “Bulgaristan’dan Göçmenler Geliyor”, *Akşam*, 15 Nisan 1935.
- “Bulgaristandan gelen göçmenler”, *Zaman*, 12 Haziran 1935, s.2.
- “Burgaz’da Göçmen Evleri”, *Milli Gazete*, 26 Haziran 1935.
- “Dün 1700 Göçmen Geldi”, *Tan*, 12 İkinciteşrin 1935.
- “Dün Gelen Göçmenler”, *Cumhuriyet*, 12 İkinci Teşrin 1935.
- “Edirne muhacirler”, *Zaman*, 6 Mart 1935.
- “Gelen Göçmenler”, *Milli Gazete*, (gün yok) Mayıs 1935.
- “Gelen göçmenler”, *Özdilek*, 3 Haziran 1935.
- “General Kâzım Dirik Edirne’de”, *Cumhuriyet*, 30 Ağustos 1935.
- “Göçmen Akını”, *Akşam*, 21 Temmuz 1936.
- “Göçmen Evleri ve Yardım”, *Özdilek*, 16 Eylül 1935.
- “Göçmen Evleri”, *Akşam*, 21 Eylül 1935.
- “Göçmen Evleri”, *Milli Gazete*, 12 Haziran 1935.
- “Göçmen İşi Kamutayda Görüşüldü”, *Son Posta*, 19 İkinci Teşrin 1935.
- “Göçmen işi Kamutayda Görüşüldü”, *Son Posta*, 19 İkinci Teşrin 1935.
- “Göçmen İşleri”, *Kurun*, 7 Birinci Teşrin 1935.
- “Göçmen İşlerimiz”, *Ulus*, 29 Mayıs 1936.
- “Göçmen Kfilesi”, *Son Posta*, 23 İkinci Teşrin 1935.
- “Göçmen köylerinin ağaçlandırılması için”, *Ulus*, 26 İlkânun 1935.
- “Göçmen Nakli”, *Akşam*, 13 Haziran 1937.
- “Göçmen naklinde nihayet kat’i karar verildi”, *Cumhuriyet*, 22 İkinci Teşrin 1935.
- “Göçmen nakline başlanılıyor” *Son Posta*, 24 Haziran 1937.
- “Göçmen Taşımı”, *Cumhuriyet*, 26 Eylül 1935.
- “Göçmen Yerleştirilmesi”, *Özdilek*, 25 Şubat 1935.
- “Göçmenler için ekin”, *Özdilek*, 4 İkinci Teşrin 1935.
- “Göçmenler”, *Akşam*, 2 Teşrinisani 1935.
- “Göçmenler”, *Özdilek*, 20 Temmuz 1936.
- “Göçmenler”, *Özdilek*, 29 Temmuz 1935
- “Göçmenlere buğday dağıtıldı”, *Haber Akşam Postası*, 22 İlkânun 1935.
- “Göçmenlere buğday dağıtıldı”, *Haber Akşam Postası*, 22 İlkânun 1935.
- “Göçmenlere Dağıtılan Erazi”, *Özdilek*, 16 Birinci Kanun 1935.
- “Göçmenlere Kereste Dağılıyor”, *Halkın Sesi*, 29 Birinci Kanun 1934.
- “Göçmenlere Toprak Dağıtılıyor”, *Yeni Asır*, 25 Kânunuevvel 1935.

- “Göçmenlere Yardım”, *Özdilek*, 14 İkinci Kanun 1935.
- “Göçmenlere yardım”, *Zaman*, 13 Şubat 1935, s.4.
- “Göçmenlerin iskân ve sağlığı”, *Kurun*, 15 Birinci Teşrin 1935.
- “Göçmenlerin nakil işi belli oldu”, *Haber Akşam Postası*, 24 Sontesrin 1935.
- “Göçmenlerin Sevki Başladı”, *Son Posta*, 28 İkinci Teşrin 1935; “Göçmenlerin Sevkine Başlanıyor”, *Akşam*, 29 Teşrinisani 1935.
- “Hamdullah Suphi geldi”, *Haber Akşam Postası*, 7 İlktesrin 1935.
- “İlk Kafile Göçmenlerimiz Geldi”, *Trakya'da Yeşil Yurt*, 19 Temmuz 1937.
- “İskan İşleri Yeni Kanuna Göre Görülecek”, *Yeni Asır*, 23 Teşrinisani 1935.
- “İskân ve göçmen işleri”, *Ulus*, 16.8.1937.
- “Köstence Göçmenleri”, *Akşam*, 18 Kânunuevvel 1935.
- “Köstence’den gelen göçmenler”, *Haber Akşam Postası*, 27 Sontesrin 1935.
- “Memleketimize Gelen Muhacirler İçin”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 30 Eylül 1934.
- “Muhacir akını devam ediyor”, *Zaman*, 24 Teşrinievvvel 1934.
- “Muhacir İskânı”, *Akşam*, 5 Mart 1935.
- “Muhacirler için yeni köyler”, *Zaman*, 26 Eylül 1934.
- “Muhacirler”, *Milli Gazete*, 25 Kasım 1934.
- “Muhacirler”, *Milli Gazete*, 6 İkinci Teşrin 1934.
- “Muhacirlere Ayrılan Misafir Evleri Genişletiliyor”, *Milli Gazete*, 25 İkinci Teşrin 1934.
- “Muhacirlere buğday veriliyor”, *Zaman*, 20 Kânunuevvel 1934, s.4.
- “On Günde 985 Göçmen Daha Geldi”, *Milli Gazete*, 12 Haziran 1935.
- “Romanya göçmenleri”, *Zaman*, 14 Temmuz 1935, s.2.
- “Romanya Ve Bulgaristan’dan Muhacir Geliyor”, *Halkın Sesi*, 24 Birinci Teşrin 1934.
- “Romanya’dan 1500 Muhacir Geldi”, *Halkın Sesi*, 8 İkinci Teşrin 1934.
- “Romanya’dan 150000 Müslüman 250000 Hristiyan Türk Gelecek”, *Haber Akşam Postası*, 16 Temmuz 1935.
- “Romanya’dan Dün 1080 Muhacir Geldi”, *Halkın Sesi*, 27 İkinci Teşrin 1934.
- “Romanya’dan gelecek göçmenler”, *Haber Akşam Postası*, 29 Eylül 1935.
- “Romanya’dan Gelen Muhacirler”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 18 1. Teşrin 1934.
- “Romanyadan muhacir geldi”, *Zaman*, 18 Teşrinievvvel 1934.
- “San’atkar Göçmenlere Sermaye”, *Son Posta*, 22 Temmuz 1937.
- “Tali Bey Muhacirler İçin Ne Diyor?”, *Vakit*, 21 Teşrinievvvel 1934.
- “Tekirdağ’a gelen göçmenler”, *Kurun*, 7 Nisan 1935.

- “Trakya Göçmen mıntıkasında iskân faaliyeti”, *Son Posta*, 3 Birincikanun 1936.
- “Trakya Valileri toplantısı bitti”, *Son Posta*, 5 Mayıs 1937.
- “Trakya’da 100 bin ev yaptırılacak iskân programı hazırlandı”, *Milliyet*, 8 Mart 1935.
- “Trakya’da göçmen evlerinin yapılmasına başlanıldı”, *Zaman*, 28 Mayıs 1935,s.1.
- “Trakya’da Göçmen İşleri”, *Yeni Asır*, 26 Teşrinisani 1935.
- “Trakya’da İskan Vaziyeti”, *Milli Gazete*, 24 Birinci Kanun 1934.
- “Trakya’da Muhacirler İçin 25 Bin Ev Yapılacak”, *Akşam*,14 Nisan 1935.
- “Trakya’da yakında”, *Haber Akşam Postası*, 19 Sontesrin 1935.
- “Trakya’ya yerleştirilen göçmenler”, *Haber Akşam Postası*, 30 Eylül 1935.
- “Trakyanın kadastrosu”, *Son Posta*, 15 Nisan 1936.
- “Trakyaya 18400 muhacir yerleştirildi”, *Zaman*, 14 Kanunisanı 1935.
- “Trakyaya 18400 muhacir yerleştirildi”, *Zaman*, 14 Kanunisanı 1935,s.4.
- “Trakyaya bu yıl içinde 36 bin göçmen daha yerleştirilecek”, *Son Posta*, 17 Mayıs 1937.
- “Trakyaya bu yıl içinde 36 göçmen daha yerleştirilecek” *Son Posta*, 17 Mayıs 1937.
- “Trakyaya yerleştirilen göçmenler”, *Milliyet*, 11 İkincikanun 1935.
- “Umumi Müfettiş ve Vali Beyler İskân Mıntıkasını Teftiş Etti”, *Milli Gazete*, 8 İkinci Teşrin 1934.
- “Yeni bir emir”, *Cumhuriyet*, 24 İkinci teşrin 1935.
- “Yeni Gelecek Muhacirler”, *Halkın Sesi*, 26 Eylül 1934.
- “Yeni göçmen evleri”, *Anadolu*, 8 Mart 1938.
- “Yeni göçmen”, *Özdilek*, 17 Haziran 1935.
- “Yeni Göçmenler”, *Özdilek*, 10 Haziran 1935.
- “Yeni Vatandaşlar”, *Milli Gazete*, 22 Temmuz 1935.
- “Yeni Vatandaşlar”, *Milli Gazete*, 22 Temmuz 1935.
- “Yenigelen göçmenler”, *Özdilek*, 22 Nisan 1935.

TELİF ESERLER

- AĞANOĞLU, H. Yıldırım, *Osmanlı’dan Cumhuriyete Balkanların Makûs Talihi Göç*, Kum Saati Yayınları, İstanbul 2001.
- ALTUĞ, Yılmaz, “Balkanlar’dan Anayurda Yapılan Göçler”, *Belleten*, LV/212, Nisan 1991, s.109-120.
- ASLAN, Aslı, “Atatürk Döneminde Romanya’dan Türk Göçleri ve Göçmenlerin Türkiye’de İskânları”, *Turkish Studies*, IX/4, 2014, s.31-50.
- DUMAN, Önder, “Romanya’dan Kocaeli Vilayetine Göç ve İskân (1935-1939)”*Uluslararası Kara Mürsel Alp ve Kocaeli Sempozyumu-II*, I, Ed: Haluk Selvi, M. Bilal Çelik, Ali

- Yeşildal, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Yayınları, Kocaeli 2016, s.497-503.
- DUMAN, Önder, "Atatürk Döneminde Romanya'dan Türk Göçleri (1923-1938)", *Bilig*, S:45, Bahar 2008, s.23-44.
- HALAÇOĞLU, Ahmet, *Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri (1912-1913)*, TTK, Ankara 1994.
- İPEK, Nedim, *Rumeli'den Anadolu'ya Türk Göçleri (1877-1890)*, TTK, Ankara 1994.
- Mc CARTHY, Justin, *Ölüm ve Sürgün: Osmanlı Müslümanlarına Karşı Yürütülen Ulus Olarak Temizleme İşlemi (1821-1922)* Çev.: Bilge Umar, İnkılâp Yayınları, İstanbul 1998.
- METİN, Ömer, *Atatürk Dönemi Türkiye-Romanya İlişkileri (1928-1938)*, (Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi), Ankara 2011.
- NAYIR, Yaşar Nabi, *Balkanlar ve Türklük*, Ankara 1936.
- ÖKSÜZ, Hikmet, "İkili İlişkiler Çerçevesinde Balkan Ülkelerinden Türkiye'ye Göçler ve Göç Sonrası İskân Meselesi (1923-1930)", *Atatürk Dergisi*, III/1, Atatürk Üniversitesi Yayınları Mayıs 2000, s.169-188.
- ÖZDEMİR, Halim, "900 Göçmen Tekirdağ'dan Muratlı ve Lüleburgaza gönderildi", *Kurun*, 15 Birinci Teşrin 1935.
- PINAR, Mehmet, "1950-1951 Bulgaristan'dan Türkiye'ye Göçler ve Demokrat Parti'nin Göçmen Politikası", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.XXX, S.89, Temmuz 2014, s.61-93.
- PINAR, Mehmet, "Tek Parti Dönemi'nde Gagauzlar (Gökoğuzlar)", *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, C.IV, Sayı.12, Ağustos 2017, s.96-119.
- PINAR, Mehmet, *Tek Parti Döneminde Trakya'da Siyasi Hayat ve Yahudiler (1930-1934)*, Grafikler Yayınları, Ankara 2016.
- RADO, Şevket Hıfzı, "Güzel Trakya'da Bir Dolaşma", *Akşam*, 18 Temmuz 1937.
- SARINAY, Yusuf, "Cumhuriyet Döneminde Balkan Ülkelerinden Ankara'ya Yapılan Göçler (1923-1990)" *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XXVII/80, 2011, s.351-387.
- SOYSAL, İsmail, *Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları, I (1920-1945)*, TTK, Ankara 1983.
- ŞEKER, Kadir, "Arşiv Belgelerine Göre Romanya'da Yaşayan Türklerin Karşılaştığı Sorunlar ve Türkiye'ye Göçler (1930-1940)", *Balkan Tarihi, II, Uluslararası Balkan Tarihi Araştırmaları Sempozyumu*, Ed: Zafer Gölen-Abidin Temizer, Osmanlı Mirası ve Türk Kültürünü Araştırma Derneği Yayınları, Burdur 2016, s. 135-164.
- ŞİMŞEK, Halil, *Türk-Bulgar İlişkileri ve Göç*, Harp Akademileri Yayınları, İstanbul 1999.
- ŞİMŞİR, Bilal N., *Bulgaristan Türkleri*, Bilgi Yayınları, Ankara 2009.
- ŞİMŞİR, Bilal N., *Rumeliden Türk Göçleri*, I-III, TTK Yayınları, Ankara 1989.
- Uluslararası Göç Hukuku, *Göç Terimleri Sözlüğü*, Ed: Bülent Çiçekli, Çev: Littera Çeviri ve Dil Hizmetleri Dnş. Ltd. Şti.,İsviçre.
- ÜLKÜSAL, Müstecib, "Romanya Türkleri", *Türk Dünyası El Kitabı*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1976.

- YILDIRIM, Bülent, “Bulgaristan’daki Müslüman Türk Azınlığa Baskılar ve Göç (1934-1939)”, *Balkanlar ve Göç*, Ed: Ali Fuat Örenç-İsmail Mangaltepe, Bursa 2013, s.421-429
- YILMAZ, Sibel, “Yaşar Nabi Nayır’ın Gözünden Balkanlar ve Türk Kültürü, 2. *Uluslararası Dil ve Edebiyat Konferansı, Balkanlarda Türkçe*, I, Tiran/Arnavutluk 14/16 Kasım 2013, s.89-97.

EKLER

Köstence'de vapur bekleyen göçmenlerin hali

Göçmenlere buğday tevzi edilirken

Son Posta, 16 Birinci Teşrin 1936

Trakya'da yapılan yeni göçmen evleri (Akşam, 17 Temmuz 1937)